

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JOHAN LANGE
HANS HUSTRU ELINE LANGE
OG DERES HJEM

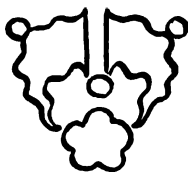

TRYKT SOM MANUSKRIFT FOR SLÆGT OG VENNER
KJØBENHAVN 1914

TRYKT I 200 EXEMPLARER

**F. HENDRIKSENS REPRODUKTIONS-ATELIER
NIELSEN & LYDICHES BOGTRYKKERI (AXEL SIMMELKIÆR)**

FOR nogle Aar siden udkom der en *Selvbiographi* af JOHANNES VEDEL, en Mand, der havde oplevet meget. Den hed: »Fra mine Minders Verden.« Da sagde Moder: »Det Navn forstaar jeg; thi ogsaa for mig er Minderne en hel VERDEN.« Selv fik hun, trods Opfordringer, kun skrevet Optegnelser om sin Barndom og Ungdom i Sorø. Fader har, baade da han promoveredes til Æresdoctor i Upsala, og da han fik Commandeurkorset, skrevet en sammentrængt Levnedsskildring; disse i Forbindelse med de Optegnelser, vi Søskende efter Moders Ønske have gjort om Hjemmet paa Thorvaldsensvej 5, have givet det meste Stof til det følgende.

OM vore elskelige Forældre og det yndige Hjem, de dannede i mange Aar, er der meget at fortælle. Den Velsignelse, som hvilede derover, havde sikkert sit Udspring fra de gode, gamle Hjem, de begge stammede fra, men var just over dem i rigt Maal og voxede, alt som Tiderne skred. Begge havde deres Rod i samme Æt (fælles Bedsteforældre).

Faders Morfader, den gamle Provst (MORTEN THOMSEN BREDSDORFF 1757—1841) i Vester Skjærninge i Sydfyen, var en ypperlig Mand. Hans Forfædre i flere Led havde været Præster, og han selv var det paa et og samme Sted lige fra sin Ungdom, da han blev Hjælpepræst hos sin Fader, til han havde holdt 50 Aars Jubelfest som Præst og fik sin yngste Søn til Efterfølger.

Hans næstældste Datter, GRETHE, blev tidligt gift med JENS LANGE, Søn af Rødkildes Ejer, og kom til Østedgaard mellem Frederits og Vejle. Der opvoxede en talrig Børneflokk: først 3 Døtre og dernæst en Søn, JOHAN MARTIN CHRISTIAN (1818—1898) opkaldt efter begge sine Bedstefædre og efter en Onkel. I de Dage gav man jo gjerne Børn Navne efter ældre Slægtninge, men Fader sagde ofte senere: »Hvad skal dog Børn med mere end det ene (eller de to) Navne, de skal kaldes? Der er ingen Mening i, at man har en Del Navne, som aldrig bruges.« Der kom efterhaanden 9 Børn ialt; de voxede til, fik Huslærer eller Lærerinde, men det kunde dog kun føre til ren forberedende Undervisning, og den ældste af Sønnerne skulde jo studere, hvordan skulde det gaa til? Jo, da han var ti Aar, blev han sendt til Moderens Barndomshjem, Vester Skjærninge, hvor JOHAN saa blev i 8 Aar og fik sin Undervisning, dels af Morfaderen, den gamle Provst, dels af den unge Capellan, hans Søn. Skjønt JOHAN saaledes kun havde levet sin første Barndom og senere Ferierne hjemme paa Østed, mindedes han til sine sidste Dage tydeligt mange Træk derfra: Om Tourene til Honningmanden i Vejle, hvor de fik Mjød for Honning, om Jacob Tysker, der passede Bierne, om Træerne i Haven, hvoriblandt de store Ege, som fældedes og bleve lavede til Møbler — hver af de ældste Børn fik sit —, og om den gamle Barne pige DORTHE, som altid fortalte de dejligste Æventyr osv.

Det var en grundig Undervisning, han fik i Vester Skjærninge, og morsomt er det nu paa de gamle Boghylder at se hans latinske Stilebøger, græske Læsebøger og andre Lærdommens Tegn. Dygtig var Morfaderen, og lærd skulde Drengen være, især

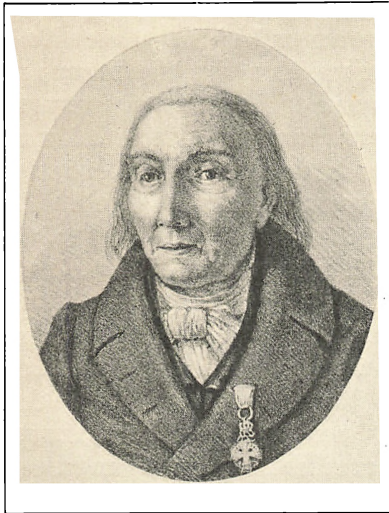
JENS LANGE.

GRETHE LANGE,
f. Bredsdorff.

drev man paa Latinen, men han færdedes ogsaa frit i Skov, Have og Mark og nød Naturen, som han kom til at holde mere og mere af, særlig Blomster og Fugle. Han kjendte en Mængde og skrev lange Lister over dem, der fandtes i Omegnen. Fuglene kjendte han næsten alle paa deres Sang, som han ofte kunde efterligne. Han maalede efter baade dem og Blomsterne, og de sidste pressede han, hvorved han lagde Grunden til sit Herbarium, der skulde blive saa omfattende.

Han var ene Barn i den hyggelige Provstegaard, men dog var der livligt; de gifte Børn kom jævnligt hjem med deres Familie, i den nære Vester Hæsing Præstegaard var der jævnaldrende Fætre, som han var saa glad ved, og der var stadig Forbindelse med St. Jørgensgaard, hvor Provstens Broder var Præst; han var gift med en Svigerinde til den afdøde Provstinde (ELLEN CATHRINE f. HORNEMANN). — (»Gamle Onkel og Tante« i St. Jørgens havde ingen Børn, men mange Plejebørn havde de havt i Aarenes Løb, og en Mængde Unge, mest af Familien, var der paa kortere eller længere Tid. Naar der en Stund ikke var anden Forbindelse mellem dem, saa gik der Bud med Posten; saaledes kom det gamle halvtyske Postbud en Dag til St. Jørgens og sagde: »Jeg skulde hilse Hr. Pastoren

PROVST
MORTEN THOMSEN BREDSORFF.

ELLEN CATHRINE BREDSORFF,
f. Hornemann.

fra Hr. Profsten og sige, at den Jacob har faaet so ein Ding.« Den ældste Søn i Vester Skjærninge var nemlig saa dygtig, at han havde faaet Guldmedaille for en Afhandling, og dette blev berettet paa denne mærkelige Maade. Men om ham fortælles der senere.)

Med sin yngste Søns Hjælp fik den gamle Provst Dattersønnen saa vel undervist, at han 1836 kunde privat dimitteres til Universitetet i Kjøbenhavn. Lidt ængstelig har han vel været for som Privatist at skulle examineres ved selve den højeste Lærestol, men han klarede sig godt til Artium og skulde saa næste Aar tage 2den Examen, som dengang havde flere Fag foruden Philosophi, f. Ex. Astronomi; derpaa skulde han studere Theologi. Naturfagene havde imidlertid hans Kjærlighed, og denne udvikledes end mere, medens han var i Huset hos sin Mormoders Broder, Botanikeren Prof. JENS WILKEN HORNEMANN, der var Directeur for Botanisk Have, og som saadan havde en stor Lejlighed i den smukke Museumsbygning, der laa ved Nyhavn, men først rigtig kunde ses i al sin Skjønhed fra Haven. Den unge Student fik sit Værelse med Udsigt til denne Side og kunde fra sit Vindue se THORVALDSEN, der boede paa Charlottenborg, gaa sine daglige Toure mellem Havens Planter.

Sin Grandonkel holdt JOHAN LANGE meget af og saa op til for

hans store Lærdom. Hustruen var død, men Huset styredes af den overordentlig dygtige og meget musikalske ældste Datter, ROSE, som foruden at passe det store Hus var en Moder for sin yngste 13aarige Søster. Desuden var der flere Børn, alle voksne, næsten jævnaldrende med Ungersvenden fra Landet. Liv og Lystighed var der altid, og blandt dem og deres Venner færdedes JOHAN med stor Glæde, om han end var meget tilbageholdende og stilfærdig. Han elskede Musik, saa han var ogsaa i den Henseende saare glad ved at være i det HORNEMANNSSKE Hus, hvor alle var meget ivrige i den Retning. Selv gav han med Fornøjelse sit Bidrag, han var gennemmusikalsk, havde en dejlig Stemme, og holdt især af at synge, allerhelst Sammensang, naar Lejlighed gaves, men nød ogsaa i fulde Drag, hvad man kunde faa at høre af rigtig god Musik. Da JENNY LIND gjæstede Kjøbenhavn, var han en af hendes ivrigste Tilhørere; han var ogsaa med ved de Fester, som afholdtes til Ære for hende, og han mindedes med Fornøjelse, at han ved en saadan Lejlighed havde danset med hende.

Der gik ikke mange Aar, før han besluttede at vælge Botanik som sit egentlige Studium, tilskyndet dertil af sin Velynder, Geheimeetatsraad JONAS COLLIN, der var gift med hans Mormoders Søster, og i hvis Hus den unge Student var kommen lige fra først af. Der mødtes saa godt som alle Tidens største Aander, og det var morsomt og lærerigt for den landlige Student at træffe saa mange Digtere og andre store Mænd. Især kom H. C. ANDERSEN der meget.

JOHAN LANGE strejfedes om i Mark og Eng for at lære Planterne at kjende og øge sit Herbarium. Den Gang kunde man i Kjøbenhavns nærmeste Omegn finde en Mængde vilde Planter, thi Bebyggelsen strakte sig kun enkelte Steder udenfor Voldene. Han var tillige en flittig Gjæst i Studenterkredse, især de musikalske. Han var med til at stifte Studentersangforeningen 1839, nød rigtigt Sammenkomsterne og al den Musik, han kunde faa at høre, ligesom han sang ivrigt med ved Concerterne i mange Aar. Det varede ikke længe, før han kom til at bo paa Regensen og senere paa Borchs Collegium.

Hjælpesom og god var han; der er mange gamle Breve, som vidner om, at han blev brugt af hele Familien til at udføre Commissioner i Hovedstaden. Da hans Morbroder, JACOB HORNEMANN BREDSORFF, som var Professor i Sorø, døde i en ung Alder, var

JOHAN LANGE selvskreven til at ordne Bøger og andre Efterlædsninger efter den lærde Mand; han kom derfor til Sorø i nogen Tid, og her saa den unge Student for første Gang sin vordende Brud, som da var en lille Pige paa 6 Aar. Senere kom han af og til derud og morede sig over hendes Lyst til at lære Blomsterne at kjende ved Navn.

Sit længste Ophold i Sorø havde han, da han i tre paa hinanden følgende Somre (1846—48) var constitueret som Lector ved Akademiet. CHRISTIAN VIII vilde gjøre et Forsøg med »Højskolen i Soer« efter Grundtvigs Plan og udnævnte derfor flere yngre Videnskabsmænd til Lærere for Studenterne dér, som nu skulde modtage en fyldigere Undervisning. Foruden ved at undervise og botanisere, havde JOHAN LANGE stor Glæde af Samlivet med JOHNSTRUP (som gamle Mænd talte de ofte om, dengang de begge boede paa Hotellet »Haabet« i Sorø); og af at besøge INGEMANN og andre Lærere, men især sine kjære Slægtninge paa Torvet, hvor »Tante Petrine« havde faaet Frihøjskole efter sin Mands Død. Planen om »Højskolen i Soer«, i hvis Drøftelse han havde deltaget, blev opgivet ved Kongens Død, og JOHAN LANGE vendte atter tilbage til Hovedstaden, efter at han havde tilbragt en fornøjelig Tid i den smukke Egn ved et interessant Arbejde.

Allerede fire Aar efter at han som Student var kommen til Byen, stiftede han sammen med flere yngre Naturforskere en Forening med det Formaal nærmere at undersøge Fædrelandets Natur; fra først af gik den i flere Retninger, senere blev den til »Den botaniske Forening« som bestaar endnu, og hvor Fader til sin Død var en virksom Deltager, i mange Aar som dens Formand; senere blev han Æresmedlem. Der holdtes hyppigt Foredrag, foretoges større og mindre Excursioner, byttedes Planter mellem Medlemmer i Indland og Udland og udgaves et Tidsskrift.

Ogsaa alene gjorde han Toure rundt om i Landet for at lære Planteverdenen at kjende; først kun i Ferierne, fordi hans Tid ellers var optaget af Skoletimer i Byen eller ved Manuduktion af de yngre Studenter. Men senere fik han Lejlighed til at lære enkelte Egne nøjere at kjende, da han 1841 og 1843 blev antaget til Lærer i Botanik paa Landbrugsskolen paa Haraldslund i Jylland og dernæst — som alt omtalt — 3 Somre i Træk i Sorø.

Plantevæxten i disse Egne lærte han grundigt at kjende,

men Undervisningen i Hovedstaden maatte standses, da han saaledes var borte flere Somre. Paa den Maade havde han altsaa baade Tid og Lejlighed til at udarbejde en Bog, *Haandbog i den danske Flora*, der udfyldte et stort Savn og blev saa meget benyttet, at der i Løbet af 15 Aar kom 3 Udgaver og flere Aar efter en 4de. Faa eller ingen kjendte, saa godt som han, de danske Planter og deres Forekomst i de forskjellige Dele af Landet, og alle de danske Botanikere regnede ham for Mesteren heri. Det var ham en stor Glæde, at dette store litteraire Arbejde blev modtaget med saamegen Velvillie. — Inden han afsluttede det, fik han Lejlighed til at sammenligne den danske Planteverden med Sveriges, idet han 1849 med offentlig Understøttelse rejste i de Egne af dette Land, der vare interessantest i botanisk Hensende, lige indtil Dalarne og desuden paa den mærkelige Ø Øland. Han saa meget, hjembragte en Del tørrede Planter og havde gjort Bekjendtskab med mange af Sveriges mest virksomme og ansete Botanikere, særlig den gamle Prof. ELIAS FRIES i Upsala og hans Søn, THORE FRIES, med hvem han drak »Brorskaal«, og som han senere undertiden havde den Glæde at se paa Besøg i Danmark.

Kort efter blev han ansat som Bibliothekar ved Botanisk Have, men havde næppe overtaget denne Plads, før han opnaaede et længe næret Ønske: at kunne komme en lang Rejse til Sydevropa for at studere Plantelivet der. Han fik offentlig Understøttelse og begav sig i Marts 1851 paa Rejse med Spanien som det egentlige Maal. Den pyrenæiske Halvø var dengang kun lidet undersøgt i botanisk Henseende. Han opholdt sig imidlertid først 3 Uger i Paris, hvor han gjorde Forstudier i JARDIN DES PLANTES rige Herbarier; navnlig studerede han Materialer fra det sydlige og vestlige Frankrig samt Pyrenæerne, thi disse Egne vilde han undersøge den første Sommer. Han havde størst Udbytte af at gennemstrefje Provence, hvor han fik en rig Høst af de for Middelhavsfloraen ejendommelige Planter og af at gjøre Bekjendtskab med den derfra meget forskjellige Vegetation ved Bordeaux og Toulouse. Men allermest ny var dog Naturen i Pyrenæerne ham, hvor han enten med Fører eller alene drog om i Bjergene, fik grundigt Kjendskab til denne fremmede Natur og samlede en Mængde Planter til Tørring i det medbragte graa Plantepapir. Han havde mange mærkelige Oplevelser; saaledes fortalte han tit senere om, at

han en Dag paa en ensom Vandring saa en Ulv ligge ved Siden af Stien; heldigvis sov den — og han forstyrrede den ikke!

Han overskred saa den spanske Grænse, kørte i en snurrig gammeldags, snæver Diligence til Bilbao, fortsatte sin Under-søgelse af Atlanterhavets Kystegne i de baskiske Provinser, hvor han lærte meget mærkeligt at kjende af det spanske Folkeliv og Levemaade. Ved en hurtig Rejse over den tørre castilianske Slette med Ophold i Madrid kom han længere sydpaa (Rejsen var besværlig!) og tilbragte saa Vinteren i Andalusien, med Ophold i forskellige Byer. Der var meget at se og høre i det fremmede Land. Rejsemaaden og Opholdsstederne undervejs var meget primitive. I Breve til Hjemmet skildrede han Farterne, som endogsaa nogle Gange foregik i en Fragtvojn (galera) trukken af 8 Muldyr, behængte med Bjælder; man kom kun afsted med Sneglefart og maatte derfor af og til gjøre Holdt ved en »posada« for at faa noget at spise. Mad var der gjerne nok af, men Anretningen var kun maadelig: Eet Krus gik rundt blandt hele Selskabet, og egen Lommekniv var det eneste Spiseredskab. En Gang maatte de endogsaa spise i en Stald paa Landet. En Foraarsmaaned tilbragte han i Granada og boede lige ved det herlige mauriske Slot Alhambra, i hvis Løvegaard og skønne Sale han ofte vandrede enten alene eller i Selskab med en tysk Architect, der boede i samme »fonda« som han selv, kun 100 Skridt fra Slottet. Han fik det saaledes set under kyndig Vejledning og oplevede mangt et Æventyr i dette Ferige. Saaledes hørte de en Dag pludseligt Latter og livlig Tale paa dette Sted, hvor der ellers herskede den dybeste Stilhed. Det var en Flok unge Spaniere og Spanierinder, som nu lagde Beslag paa de Fremmede for at faa en Dans i Gang. Danskeren hentedede sin Guitar (dette Nationalinstrument havde han allerede anskaffet sig, snart efter at han kom til Spanien og lært at spille mange Folkesange derpaa). Spille til Dans kunde han imidlertid ikke, men de unge fik snart en anden til det, og han saavel som Tyskeren maatte danse med og efterligne de andres Trin, saa godt de kunde. I flere Timer opførte de saaledes spanske Danse til Guitarklang og Castagnetter i de høje Haller, hvor vist fordem mangan en maurisk Dans er bleven traadt af fine Damer og Riddersmænd i brogede Dragter.

Medens han opholdt sig i Spanien, drog han ofte om i Bjer-

gene; han lejede sig en Karl til at bære Kassen, naar den blev for tung, købte sig en »spansk Kappe« som alle Landboere bruge dernede, det er et stort, svært Uldtæppe, hvis øverste Del sys sammen som Hætte, i det øvrige kan hele Personen svøbe sig ind for at modstaa Regnen og i en snæver Vending ogsaa Nattekulden. Dette er Hyrdernes uundværligste Stykke. Ogsaa her gjorde det god Nytte; det var umaadelig praktisk at have et saadant paa disse Vandringer, og saa stærkt var det, at det bagefter gjorde Tjeneste i vort Hjem i over 45 Aar. Naar de kom til et Herberg, kunde det hænde, at Folk strømmede til med Syge, der søgte Helbredelse hos den fremmede Læge; andet kunde den Mand da ikke være, der saa ihærdigt samlede Planter og gjemte dem i den store Botaniskerkasse. Han opholdt sig en Maaned i Madrid og Resten af Sommeren i det nordlige Spanien. Baade en Tyrefægtning og flere catholske Kirkefester overværede han, men nød især det spanske Folkeliv og frydede sig over Dansen og Musiken. — Næste Vinter tilbragte han i Paris, hvor han ordnede og bearbejdede det indsamlede Materiale, hvortil de offentlige og flere private Samlinger ydede ham god Hjælp. Nøjagtig to Aar efter Udrejsen var han hjemme igjen og medbragte en Skat af rige Minder om det interessante Ophold i Syden, foruden store Samlinger af tørrede Planter (hvoraf mange efterhaanden vare hjemsendte i store Kasser).

Ved Hjemkomsten overtog JOHAN LANGE sit Embede som Bibliothekar ved Botanisk Have og i den Tid, han fik til overs, udarbejdede han og udgav paa Latin en Beskrivelse af Udbyttet fra Rejsen, særlig af de ikke hidtil beskrevne Planter. Nogle Aar efter udgav han en Spaniens Flora, som han udarbejdede sammen med den østerrigske Botaniker WILLKOMM, der ogsaa havde rejst i Spanien; det ene Værk var ledsaget af store Billeder. — I dansk Maanedsskrift blev 1860 trykt en fornøjelig og let læselig Skildring af hans Rejse (efter Brevene til Hjemmet), og mange var de smaa Tegninger, han havde lavet hist og her i Notebøger af hvad ejendommeligt, han saa. Fra sin Rejse hjembragte han foruden videnskabeligt Udbytte forskellige Ting, saaledes de ejendommelige Klædningsstykker: Baskerhuen og den andalusiske Hat samt Tambourin og Guitar. Naar Fader tog denne frem, spillede paa den og sang spanske Sange til, lyttede alle glade.

Da Prof. LIEBMANN, som var gift med JENS WILKEN HORNE-

MANNS Datter og havde været sin Svigerfaders Efterfølger i flere Aar, døde, traadte JOHAN LANGE i hans Sted [4 Aar efter sin Hjemkomst] og vedblev i 20 Aar at være constitueret Directeur for Botanisk Have, hvilket Embede som Følge af den forestaaende Flytning af Haven var skilt fra Professoratet i Botanik ved Universitetet. Han fratraadte Pladsen som Bibliothekar, men ledede med Iver Forberedelserne til Havens Flytning (i 18 Aar vedblev den dog endnu at ligge paa det gamle Sted paa Gammelholm). Ligeledes blev det kjærkomne Hverv overdraget ham efter LIEBMANN'S Død at fortsætte Udgivelsen af FLORA DANICA, det store smukke Billedværk over Danmarks og Norges Planter, som omtrent 100 Aar før var begyndt af OEDER. Han udgav ialt 8 Hefter og 2 Supplementhefter; om Sommeren rejste han forskjellige Steder hen i Landet for at indsamle Materiale. Han forestod Tegningen af Planterne og Coloreringen med stor Iver og skrev den latinske Text dertil. — Fra 1853 havde han holdt Forelæsninger i Botanik ved Veterinairskolen, som da laa paa Christianshavn.

Følgerne af en Øjensygdom forbød ham at gjøre meget udstrakt Brug af Mikroskopet. Derfor var den systematiske Botanik og Plantegeographien hans Hovedomraade, og det var ogsaa, hvad han interesserede sig mest for. Det botaniske Studium udvidede sig just i hans Levetid i alle Retninger, saa han tydeligt følte, Arbejdet maatte deles, og overlod de anatomiske, physiologiske og senere de biologiske Studier til yngre Videnskabsmænd.

*

*

*

MORTEN THOMSEN BREDSORFFS ældste Søn var født i Vester Skjerninge. Efter sin Morfader blev han kaldet JACOB HORNE-MANN BREDSORFF (1790—1841) og tidligt kom han i Huset hos sin Farbroder, Præst i Egense, senere i St. Jørgens, for at blive undervist. Han var meget dygtig, tog Examen fra Nykjøbing Skole paa Falster, og Rectoren dér, BLOCH, som nogle Aar efter blev forflyttet til Roskilde, skrev flere Aar efter fra sidst nævnte Sted et Brev til den gamle Provst om, hvor gjerne han vilde have hans Søn til Lærer ved Skolen. Da havde han netop fuldendt en Udenlandsrejse og pristest fra alle Kanter for sin Lærdom. 8 Aar senere fik han Ansættelse som Lector (Professor) i Sorø og giftede sig med PETRINE JACOBINE MØLLER,

Datter af Præsten i Kjøbeløv, den senere Biskop over Lolland-Falster Stift, som var Fader til POUL MARTIN MØLLER.

De unge bosatte sig altsaa i Sorø og fik tre Døtre. Men den fromme, beskedne, lærde Mand døde allerede 1841, kun 51 Aar gammel. Den mellemste af Døtrene: ELINE CATHRINE BREDS-DORFF (1835—1912) var da kun 6 Aar, men hun mindedes, til hun blev gammel, hvordan de havde boet i en rummelig Lej-lighed paa Hjørnet af Realgaden; dér var en Havestue, hvor de ofte havde Gjæster til Kaffe. Hun kunde ogsaa huske, at

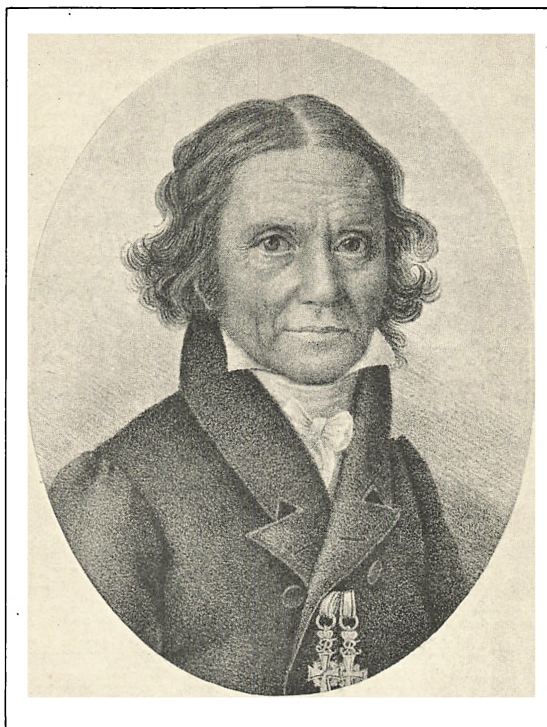
JACOB HORNEMANN BREDSORFF.

PETRINE JACOBINE BREDSORFF,
f. Møller.

Faderen red Ranke med dem og sang en Vise dertil, han havde oversat fra Fransk. Han havde Mineralie- og Plantesamling, samt mange Instrumenter, f. Ex. en Elektrisermaskine, og han lavede selv mange morsomme Ting, baade udskaarne Træsager og couleurt Blæk o.s.v. Efter hans Død blev der indrettet Enkebolig for Familien, men indtil den var færdig, opholdt de sig et helt Aar i Maribo hos den gamle Biskop. Derfra mindedes ELINE et og andet, f. Ex. at hun under en Leg fik noget i Øjet, saa hun i lang Tid maatte sidde for nedrullede Gardiner. Hun havde dog endnu flere Erindringer fra den første Tid efter, at de vare komne hjem til Sorø; hun og den ældre Søster blev

satte i en god lille Skole og fik daglig forfriskende Spadsere-toure med HAUCHS. Digteren HAUCH havde været BREDSORFFS Collega, og nu kom hans Kone og tilbød at tage Pigebørnene med, naar hun gik ud med sine egne Børn efter endt Skolearbejde. De gik ud i al Slags Vejr og nød rigtig det frie Liv, for det meste Arm i Arm med den, de passede bedst til i Al-

BISKOP, DR. THEOL. RASMUS MØLLER.

der og Størrelse. Ogsaa i det HAUCHSKE Hjem kom de meget, legede og tumlede sammen med Børnene og bleve saa gode Venner med dem, at det var en Hjertesorg, da HAUCHS flyttede fra Sorø, fordi Professoren var bleven ansat i Kiel. ELINE og hendes Søstre var paa Rejsedagens Morgen henne at sige Farvel og stode ved Vognen i den Gaard, hvor de saa tit havde leget med Børnene; nu vare de helt opløste i Graad.

Da HAUCHS var rejst, sluttede ELINE sig mere til sine Skolekammerater, især SOPHIE HØYBERG og FREDERIKKE BOJSEN (den

første blev gift med Præsten PRIP, som lever endnu, og den anden med Lægen WILSTER, som døde meget ung). De kom ogsaa til HJORTS og WILSTERS. Begge disse Mænd, der er bekendte som Forfattere, havde Børn, som vare jævnaldrende med ELINE og hendes Søstre. HJORT levede endnu dengang, men WILSTER var død omtrent samtidig med BREDSDORFF. Mange aandrige Mænd var der saaledes paa den Tid i Sorø. Størst Glæde blev der dog i det lille Hjem paa Torvet, naar INGEMANN kom op til dem, eller de — Børnene og deres Moder — besøgte ham og hans Hustru i det stille og yndige Hjem nede ved Søen. Aldrig gik der nogen Juleaften, uden at han kom op med Gaver til sine 3 Guddøtre, og paa Markedsdagen bragte han dem tidlig paa Formiddagen et Kræmmerhus Brystsukker; det var en Fryd, for de længtes dygtig efter at komme ned paa Torvet, hvor de havde set Boderne blive slaaede op og Folk begynde at handle. — Efter sin Mands Død gik Mormoder nødtigt ud, men til Ingemanns kom hun jævnligt med sine smaa Piger. Der var i høj Grad hyggeligt og saa højtidsfuldt som i en Kirke. Allerede paa Trappen kom der en stille Forventning over dem, og naar de kom ind, var det saa langt fra, at Højtideligheden svandt; de havde Følelsen af at komme ind i en Kirke. Fru INGEMANN rejste sig fra sin Plads i Sophaen og kom dem i Møde med et fint Smil i sit alvorlige Ansigt. INGEMANN selv kom fra sit Studerekammer og begyndte strax paa en livlig Samtale om, hvad der foregik i Verden, eller det varede ikke længe, før han bød dem ind i sit eget Værelse, hvor der hang Billeder endog paa Dørene (som klaprede, naar man gik med dem). Lidt efter kaldte Fru INGEMANN dem ind til The, og INGEMANN talte igjen livligt, medens de andre lyttede; han purrede op i sit Haar og fortalte en Spøgelsehistorie — med et lille lunt Smil i Baghaanden. INGEMANN og hans Hustru var de fineste og elskeligste Mennesker, man kunde tænke sig. Deres Aandrihed og Elskværdighed gav dem tillige en Overlegenhed, som var Skyld i, at hele Sorø By og dens Beboere fik sit Præg af dem.

INGEMANN satte megen Pris paa Fru BREDSDORFF og vilde gjerne høre hendes Dom om de Bøger, han havde skrevet. Hun lignede meget sin Broder POUL MØLLER, djærv og ligefrem som han med stærke Udtryk og kraftige Bevægelser. Hun var mageløs rundhaandet, trods de smaa Midler, og havde

et sjældent varmt Hjærte. Flere ejendommelige Smaahistorier, der var særdeles betegnende for hende, har Moder fortalt, f. Ex. om hvorledes hun gik hen at pleje HAUCHS, da næsten hele Familien havde Typhus. Hun vilde ikke lytte til Folks kloge Raad om at blive hjemme hos sine Børn, fordi hun følte, kun kunde være til megen Gavn og Trøst; hun lagde alt i Guds Haand og undgik da ogsaa Smitten. Engang var hendes Søster i Besøg. Lidt før Middag gik hun ud i sit Køkken og saa Pigen staa og skrælle Kartofflerne. »Men ANE, hvad er det dog, du gjør? min Søster holder 17 Hundrede Millioner Gange (hendes Yndlingsudtryk) mere af selv at skrælle Kartofflerne.« En Historie, Moder syntes, lignede hendes Moder særlig meget, var følgende: En Dag, da hun var ude at spadserere med sine Børn, saa de foran sig en fuld Mand gaa og dingle. »Lad os holde os lidt tilbage, Børn«, sagde hun. Da han imidlertid kort efter faldt, og hans Stok trillede fra ham, løb hun hen og sagde: »De tabte Deres Stok! Skal jeg række Dem den?« Manden svarede: »Tak, jeg har.« (Dette blev siden en Talemaade i Familien).

Som allerede nævnt gik Mormoder efter sin Mands Død nødtigt ud i Selskab, men var hun endelig kommen ud til gode Venner, var hun næsten altid den livligste. Fik hun en Indbydelse, kunde hun strække Armene i Vejret og raabe: »Jeg er dog det ulyksaligste Menneske i Verden!« Dette hørte en Gang en Pige, som kom med Indbydelse til hende, ud i Køkkenet. Da Mormoder en anden Gang forgjæves blev ventet til et Kaffeselskab, fik Fruen fat paa sin Pige og spurgte, hvad Fru BREDSORFF havde svaret? »Ja, dér har jeg rigtignok slet ikke været, Fru BREDSORFF bliver jo altid saa ulykkelig, naar hun faar en Indbydelse.«

For at hjælpe paa Indtægternes Knaphed maatte Mormoder tage Drengene i Huset. Hun var saa mageløs god mod dem, hjalp dem med Lectierne, skar Bunker af Smørrebrød til dem og gav dem »Godtgodt« at spille om i Fritidene, for at de ikke skulde gøre altfor mange Optøjer og dog have det saa fornøjeligt som muligt. Hun havde mange Bryderier af dem og spandt ikke Silke derved. Men de elskede hende. Graahaarede Mænd hørte man over halvthundrede Aar efter tale med den inderligste Kjærlighed om Fru BREDSORFF. Selv de vildeste kunde hun tæmme ved et Blik, og de sløveste kunde hun ofte

faa Liv i. Ogsaa de, der ikke boede hos hende, vilde saa gjerne komme derhen. Da en Dreng, der havde boet hos hende og ikke vist Interesse for noget, flyttede op paa Akademiet, fik hun ham hver Dag i Fritimen hen for at læse en morsom Bog højt for ham; det laa hende saa meget paa Hjerte at vække hans slumrende Sans. — Det var en hyggelig gammeldags Lejlighed, de havde, med en lille Have til, hvor Børnene kunde lege, der var kjønne Blomster, som ELINE elskede; ogsaa inde havde hun en Mængde Potteplanter, som hun passede med stor Omhu.

I Sommerferien var Mormoder med sine tre Døtre for det meste i Besøg hos Slægten, som oftest paa Falster. Da den gamle Biskop var død, kom de til hans Søn, der var Præst i Thorkildstrup, hvor Børnene fandt jævnaldrende Cousiner og Fætre. De lejede saa en Bondemand til at kjøre dem gennem Sjælland, pakkede en vældig Madkurv, klædte sig i deres daarlige Klæder (det gjorde man næsten altid i gamle Dage, naar man skulde rejse) og drog i den tidlige Morgenstund ud paa den langsommelige Rejse. De bedede forskjellige Steder og kom omsider til Sydkysten af Sjælland, hvor de bleve færgede over til Falster og hentede af Præsten (den senere Stiftsprovst HANS ULRIK MØLLER) i egen Vogn. Det var en besværligere Rejse end nutildags!

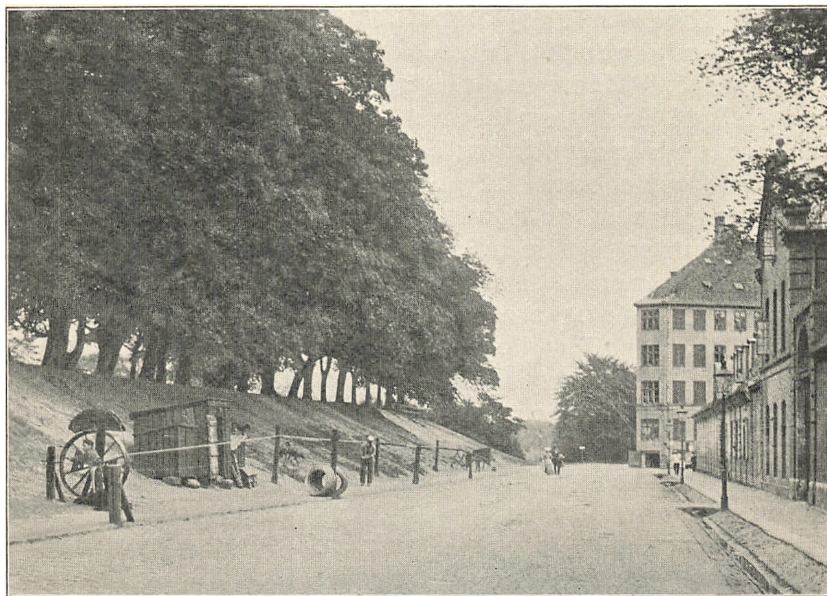
I 14—15 Aars Alderen var ELINE flere Somre i Træk i St. Jørgensgaard hos gamle Onkel, der var Broder til hendes Farfader, for at bruge Strandbade. Det var det mest henrivende Sted at være om Sommeren; hun nød Naturen og lærte mange af sin store Familie at kjende; især havde hun Fornøjelse af at være sammen med de jævnaldrende Cousiner, ELNA og BETTY BREDSORFF, Døtre af hendes to Farbrødre. Af den BREDSORFFSKE Familie var der en Mængde Medlemmer i Sydfyen; hidtil havde hun kun set dem, der kom paa Besøg i Sorø og saa LETHS i Lillehedinge, hvor Præstekonen var hendes Fæster og Gudmoder. Der havde hun af og til været i Ferierne med sin Moder og sine Søstre. Tillige boede 2 af Sønnerne derfra hos Mormoder i Sorø. Den MØLLERSKE Slægt kjendte hun adskillige af, mest fra Besøgene paa Lolland og Falster. Det var begge meget store Familier; Moder talte ofte om, at hun havde ikke mindre end 60 Søskenbørn i alt. Nu gjæstede hun en Moster, der var gift med Præsten SIDENIUS i

Gudbjerg og havde mange Børn. Endnu paa sine gamle Dage gjemte hun sin Moders Breve fra den Tid, og man ser af dem Mormoders varme, ivrige Kjærlighed og store Omsorg for at ordne alt paa det omhyggeligste for Datteren.

Bedst var der dog hjemme i Sorø hos den prægtige Moder og de to ypperlige Søstre, hvoraf den yngste var lille endnu, medens hun af Samlivet med den ældste, meget livlige, BOTHILDE, havde stor Glæde. De sang sammen og vare ret skabte til at udfylde hinanden. Efter at ELINE i 1851 var bleven confirmeret, havde de i nogle Aar en lille Skole hjemme; det var helt fornøjeligt at stave og læse med de smaa Piger og Dreng, hvoraf flere i Tiden ere blevne berømte Mænd: Provst V. GLAHN, Prof. BERNHARD BANG o. s. v. — De unge Piger havde mange gode Venner i Sorø; der var flere Lærerfamilier, som saa gjerne vilde have fat paa dem, og hos hvem de havde stor Fornøjelse af at komme. Blandt Soranerne (Disciplene paa Akademiet) fik de nok ogsaa Venner i de Aar, de kom paa Ballerne, men det var egentlig kun i den pureste Ungdom, og ELINE var stadig meget stille og tilbageholdende. — Den Tid, de saaledes tilbragte hjemme, var meget fornøjelig; ELINE fik da ogsaa Ungdomsveninder, MATHEA MØLLER (senere gift med Prof. LÜTKEN) og CHRISTIANE INGERSLEV (senere gift med Oberst RATHSACH), med hvem hun sluttede et saa trofast Ven-skab, at det varede, til Døden skilte dem ad. Den Sommer, ELINE fyldte 18 Aar, var hun i Kongsted Præstegaard hos den gamle Pastor INGERSLEV, paa Sommerferiebesøg sammen med en Mængde andre Unge, og den Tid stod altid i Rosenglans for hende.

Brødrene MORTEN og JOHAN LANGE havde altid følt sig tiltrukne af »Tante PETRINES« Hjem. Nu droges de end mere uimodstaaelig did; thi dér var de prægtige Cousiner, den livlige, muntre BOTHILDE og den stille, yndefulde ELINE. I Aaret 1855 fæstede de sig hver en Brud dér. Næste Aar i Juli Maaned stod tvende Bryllupper. Den 3die Juli førte INGEMANN sin Guddatter ELINE CATHRINE BREDSDORFF til Alteret i Sorø Kirke, hvor hun viedes til den 17 Aar ældre JOHAN MARTIN CHRISTIAN LANGE, hvem hun blev en trofast Mage i 42 Aar. De drog til Kjøbenhavn, hvor de fik deres Hjem højt oppe under Taget i et stort Hus ved Østervold; »Fugleburet« kaldte »Moer PERINE« det, og mangfoldige vare de Breve, hun sendte ind til den sø-

deste og fineste lille »Fuglefrue«. 8 Dage efter at de havde fæstet Bo, fejrede ELINE sin 21 Aars Fødselsdag, og da fik hun Besøg af Søsteren, der snart skulde have Bryllup. Det var en Fryd at modtage hende i sit eget Hjem! En Ugestid efter rejste de Nygifte til Fyen, hvor det andet Bryllup stod i Ollerup Præstegaard den 25de Juli 1856. MORTEN og BOTHILDE tog derpaa hjem til Sorø, hvor de vilde fortsætte den lille Skole; de boede i Gaden ned til Søen og saa daglig til Mormoder, som

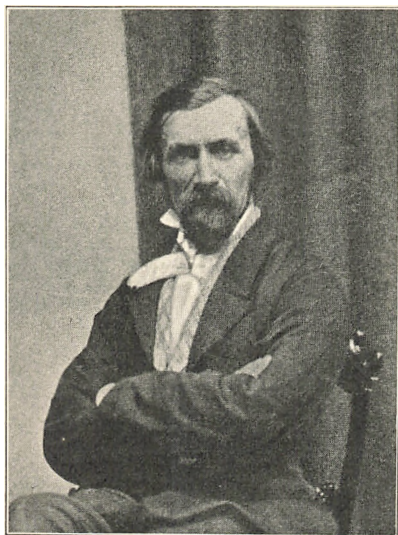

ØSTERVOLD MED HJØRNEHUSET VED STOKHUSGADE.

kaldte dem »Urtefolket« og deres Bolig »Urtepotten.« Den yngste Søster, som nu var voxen, hjalp til i Skolen, hvad der var hendes store Glæde, og tit besøgte hun og hendes Moder Kjøbenhavn. Ellers gik der ikke mange Dage uden Breve mellem »Fugleburet« og »Moer PERINES Slot«. De Breve er opbevarede og aander den varmeste Kjærlighed fra begge Sider.

JOHAN LANGE bar sin Brud paa Hænder, og mange, mange Frænder og Venner gjæstede dem i »Fugleburet«, hvor den lille, unge Kone færdedes saa frisk og sød, om Sommeren næsten dagligt i rosenrødt, som fra tidligste Tid havde været hendes Livfarve. De unge Folk kom meget i Musikkredse, f. Ex.

en Del sammen med HENRIK RUNG, Stifteren af Ceciliaforeningen; og naar nogen af Familien kom til Byen, viste de sig gjerne ved Østervold til gjensidig Glæde. Der var kun faa Slægtinge, som boede i Kjøbenhavn; de nærmeste vare POUL MØLLERS Enke og CHR. WINTHERS, hos hvem de flere Gange tilbragte Juleaften og af og til kom til fine Selskaber. Jo, paa Kalkbrænderiet boede »Tante LISE«, Enke efter begges Onkel, CHRISTIAN BREDSORFF, der havde været Præst i Skjerninge efter sin Fader, den gamle Provst, men var død tidligt. Her

JOHAN LANGE.

ELINE CATHRINE LANGE,
f. Bredsdorff.

fandtes flere Børn, ganske unge, som det altid var en Glæde at komme sammen med; de musicerede hver Gang af Hjertenslyst. De to yngste Sønner, JOHAN og THOMAS vare halvvoxne endnu. En Fastelavn Mandags Morgen kom de vandrede til Østervold i Bælgmørke for at »piske op«. Porten var lukket, men de ringede paa til 4de Sal, og Fader maatte ud af Fjerene for at kigge ned paa Gaden og se, hvem det kunde være. Med høj Røst raabte han til dem: »Kom igjen om 5 Timer, saa skal I faa Frokost med Boller!«

I de første Aar var »Fuglefolkene« flittige Gjæster hos de to Læger, Brødrene HORNEMANN, Sønner af den botaniske Prof. JENS WILKEN H. og Ungdomskammerater af JOHAN LANGE (om

end flere Aar ældre). — Ved Østervold blev det ældste Pigebarn født; »Moer PERINE« var kommen ind fra Sorø og tog selv imod dette første Barnebarn. De fik nu til Barne pige den trofaste CAROLINE, som var hos dem i 20 Aar og ikke forlod dem, før hun var bleven graa i Tjenesten, og der ikke mere var smaa Børn at passe. Hun rejste af og til med dem ud til Sorø; »Bedstemoder« (som man dengang sagde) havde stor Glæde af undertiden at faa Barn og Barnebarn ud til sig nogle Dage. — Men Mormoder fik nu oftere og oftere nye Sygdomsanfald og blev efterhaanden grumme svag. Den 25de Maj 1859 lukkede hun sine milde Øjne.

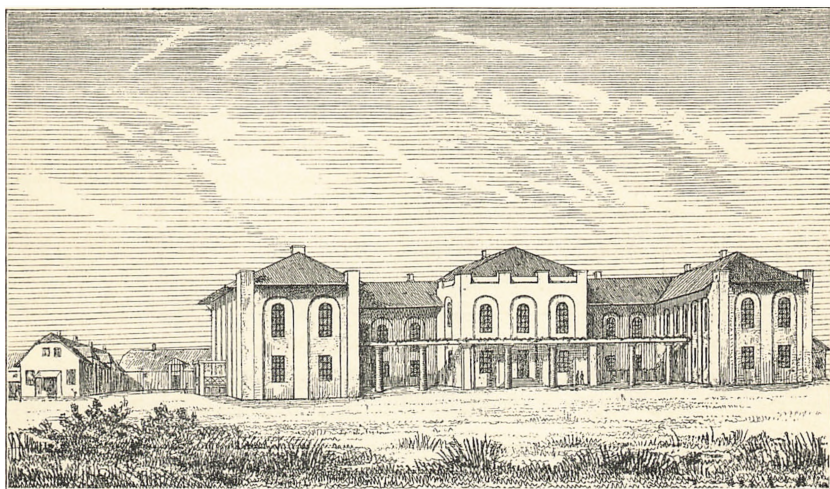
* * *

Fader og Moder vare nu imidlertid flyttede fra Østervold langt ud paa den anden Side af Byen. Veterinairskolen paa Christianshavn var henlagt til Frederiksberg, hvor der paa Bülow'svej var opført en kjøn og rummelig Bygning, kaldet: »Veterinair- og Landbohøjskolen«. Denne havde flere Fag — om end langt fra saa mange som nu —, og baade for Dyr læger, Landmænd, Have- og Skovbrugere skulde JOHAN LANGE være Lærer i Botanik. Efter eget Ønske fik han Timerne fra 8—10 om Morgenen, som altid var hans bedste Arbejdstid. Han maatte derfor bo i Nærheden, og de fandt en Lejlighed i Falconeralleen. Der var uhyre landligt dengang. Hist og her var der smaa Huse, og ligeoverfor laa en lille Herregaard, Sindshvile, med en dejlig Have, hvor vi Børn fik Lov at gaa med Barnepigen. Der var ingen Lygter paa Vejen, i de første Aar maatte man gaa med Haandlygte; først senere kom der offentlig Belysning og Omnibuskjørsel.

Til Landbohøjskolen hørte en stor Grund. Foruden til Forsøgsmark, Stalde for syge Dyr — osv., skulde den bruges til Have. Ved dennes Anlæggelse var Fader Fyr og Flamme. Der skulde gaaes strængt botanisk til Værks og dog skulde det hele tage sig smukt ud, ja Fader stillede netop store Fordringer med Hensyn til baade hans egen og Gartnerens Opfindsomhed; det var nu ogsaa et smukt Resultat, der kom ud deraf. Fader fandt paa at lave et Gruppebed af Markens Planter; han saaede Kredse af Korn, Valmuer, Præstekraver og blaa Kornblomster; naar de alle blomstrede i August, var det et skjønt Syn. Stenhøjen blev anlagt af Forpagter HOFMAN (BANG) fra Hof-

mangsgave, som var meget kendt med sligt. Han boede hos os imedens, og vi Børn var henrykte over »ONKEL KUKKER«, der kunde efterligne Gjøgen og gav sig saa meget af med os. Stenhøjen blev dejlig — med en Mængde kjønne Blomster, der egnede sig til at staa mellem Stene. Foran var en lille Dam, et af de mest yndede Steder i Haven.

Det varede ikke længe, før Fader og Moder hjemme fik den Sangforening sat i Gang, som de fortsatte i over 35 Aar. Den første Dirigent var MORTEN BREDSORFF, Fætter til baade JOHAN og ELINE, Broder til BETTY BREDSORFF, som nu var gift med

LANDBOHØJSKOLEN I 1859.

BRAMHELFT (død som General i Odense). MORTEN BREDSORFF var meget musikalsk; han var en fornøjelig Student, yderst ligefrem og fordringsløs. Naar den lille Sangforening samledes en Tirsdag om Maaneden i Falconeralleen, var det i de første Aar altid ham, der spillede; ivrigste Sanger var JOHAN LANGE selv, som altid havde været prist for sin smukke Stemme. Til lige var der CHRISTIAN BREDSORFF, ældste Søn fra Kalkbrænderiet, samt, foruden Husfruen selv, en Datter fra Sindshvile, SOPHIE SCHYTTE, hvis Fader havde været Oliemøller og Stænderdeputeret. Desuden den elskværdige, stille Historiemaler WEGENER, som var lige ivrig for Musik og bildende Kunst. Moder lagde ofte frem for ham Papir og Blyant, saa tegnede

han, hvad han kom i Tanker om, eller hvad han nys havde set. Det var Billeder til den lille Pige, de bleve lavede i Pauserne mellem Musikstykkerne, og de Tegninger opbevares endnu. — Men snart fik de en ny Leder, NANNA HVID, Datter af Inspecteuren paa Sygehjemmet. Hun havde efter sin Fader, som tidligere havde været Skuespiller, arvet stor Livlighed og en klar Røst. Hvor staar disse Aftener for snart 50 Aar siden levende for Erindringen! I den smalle Spisestue blev der dækket med Moders fine Dækketøj og andre Herligheder fra Brylluppet et ganske beskedent Aftensbord paa det brunmalede, firkantede Bord, som kunde gøres større ved at sætte »Halvmaaneborde« til. Een Ting hørte altid med til Tractementet: Siberisk Æblesyltetøj. Fra Botanisk Have fik vi nemlig hvert Aar en stor Kurv fuld af Siberiske Æbler (Paradisæbler); de var sure og ret uspiselige i raa Tilstand, men Æmne til det dejligste Syltetøj. Det blev engang foreslaaet, at Sangforeningen skulde have Navn efter dem »Det siberiske Æble«. Skjønt der blev nævnt forskellige andre Navne, kom den dog aldrig til at hedde noget særligt, men skal nok mindes uden et bestemt Navn.

Familien var efterhaanden bleven forøget, og den gamle trofaste CAROLINE vogtede over alle Børnene. Vi havde to (mindre) Lejligheder med Dør imellem; der var et hyggeligt Gæstekammer, hvor f. Ex. Moster HANNA, Moders yngste Søster, boede i lange Tider, naar hun var paa Besøg. Hun var bl. a. hos os i den Tid, Moster BOTHILDE og Farbroder MORTEN var i Italien 1861—62. Han var bleven svag, og Venner skjød en Sum sammen for at sætte ham i Stand til at søge Helbredelse i sydligere Egne. Skolen i Sorø maatte han opgive, tog Hustru og Barn med og blev ogsaa nogenlunde rask, saa at han kunde søge Præstekald, da de vare komne hjem. Han blev ansat i Sønderjylland; Moster HANNA tog med dem til Rylskov i Angel, og vi besøgte dem derovre, hvor den stille Kamp stod (han styrkede Danskheden saa meget, han kunde), og hvor den larmende Kamp snart skulde begynde. Det var i Sommeren 1863; Aaret forud havde vi — for at Fader skulde komme sig helt efter en svær Sygdom, han havde haft om Vinteren — ligget paa Landet i Hellebæk i et Fiskerhus i Aalsgaarde; dér havde vi vandret rundt i de dejlige Skove, hvor Fader og Moder rigtig nød Naturen.

Den Have, vi havde ved vor Bolig i Falconeeralleen staar aldeles klart for Erindringen. Foran Huset var en Fælleshave; den var som oftest fortrampet af Lejernes Børn, men Baghaven var et Paradis, i det Mindste for Barneøjne. Vi, som boede paa første Sal, havde faaet en Fjerdedel af den; ellers tilhørte den Ejeren, der havde sin Bolig i et lille Hus i den rummelige Gaard. I det lille Stykke Have kunde Fader følge sin Lyst og plante kjønne og sjældne Sager; han arbejdede regelmæssigt i sin Fritid dernede. Der kunde rummes det utrolige i den — vistnok temmelig lille — Have. Nederst var Ribsbuske — deriblandt hvide! dernæst Urtebede. Syrer brugtes som Indfatning. Langs Gjærdet til Marken var en Rabat med mange sjældne og smukke Smaabuske. Der var ogsaa de højtelskede Børnehaver. Men øverst — nær Laagen — var en Stenhøj og desuden et dejligt stort, firkantet Lysthus, hvis Bagvæg dannedes af et af Gaardens Udhuse; de andre tre Vægge, af Naturgrene eller Tremmer, vare helt skjulte af Vinblade; det var en Slags vild Vin med Løv som den, der bærer spiselige Druer. Det var det yndigste Lysthus, man kunde tænke sig! Paa Forsiden var der en Aabning som en Port, og omtrent ud for den et ovalt Bed med Adelkløver (blaa Anemoner), Monstrosor (en Slags Tulipaner) og i Midten en højstammet Mosrose; det var Moders Yndlingsblomst. Den lille Have havde i det hele mange Herligheder: hvide Violer, Porcelainsblomster, en Sølvpil osv., og dernede nød vi Livet mangan Sommereftermiddag.

Om Lørdagen toge vi tit ud for at møde Fader, naar han havde været paa Excursion med Eleverne fra Landbohøjskolen. Det var henrivende Toure! Vi bleve derude nogle Timer og havde Skoven næsten for os selv. Dels var det jo en Hverdag, og dels var det i de Tider ikke saa almindeligt at tage i Skoven som nutildags. Fader og Moder vilde nødigt ud om Søndagen, selv om det blot var i Byens allernærmeste Omegn; der bliver jo let overfyldt, hvor der er noget kjønt at se. Og vi havde det saa hyggeligt hjemme! Om Morgenen paa Helligdagene gik Fader og Moder for det meste i Kirke, og senere musicerede de ved vort kjønne taffelformede Klaver, der stod mellem Væggen med de tre Vinduer og Døren til Spisestuen. Fader sang og Moder accompanerede; eller han spillede paa sin Guitar, som han havde hjembragt fra sin lange

Udenlandsrejse, og sang dertil. Men den største Herlighed var, naar han Søndag Formiddag tog os Børn med op i sin Stue, lukkede det gamle Chatol af Egetræ fra Østed Have, op, tog Farver frem og lærte os at male Billeder. Det var gjerne Hefter og Cataloger fra udenlandske Handelsgartnerier, hvor der var afbildet Blomster, som nu fik straalende, altid ganske rigtige og nøjagtige Farver. Naar vi kom derop, fik vi ogsaa tit Lov til at se i de gamle tykke Bøger (hundredaarige botaniske Værker) med morsomme, højst naive Billeder. Vi Børn fik ogsaa Lov til at sidde paa Gulvet og se i »FLORA DANICA«; hele Samlingen af det smukke Billedværk stod paa den nederste Række af en af de høje Boghylder. Var Fader ude, kunde vi en sjælden Gang blive sendt derop at lege, og der var altid yderst interessant med de mange Bøger og Plantepakker; men en næsten daglig Regel var at komme derop for at sige Godnat og faa »en blaa Moder«, dvs. en Papirdukke, som Fader med sin store Sax klippede af blaat Papir. — Da vi blev lidt større, var vi af og til med, naar han læste højt. Det var altid om Aftenen, og de Stunder, da vi samledes om Bordet (med en Olielampe midt paa) og hørte paa, hvad han læste for os, var i mange, mange Aar noget af det hyggeligste, man kunde tænke sig. Fader læste helst Levneds- eller Rejseskildringer og øgede stadig sin store Bogsamling med saadanne. Ogsaa af de ældre danske Digtere havde vi »samlede Værker«, og det laa i Luften at have Læselyst, saa der blev gjenempløjet Masser af Bøger paa egen Haand, lige saa snart man fik lært at læse; hvad man ikke forstod blev sprunget over. Aldrig er det blevet forbudt at læse en Bog, — daarlige Bøger fandtes simpelthen slet ikke i Huset. Den uforlignelige Holberg hørte til Yndlingslæsningen, og naar der stod Platheder, voldte Hjemmets Aand, at man gled intetanende henover dem. —

Hvis Fader ikke læste højt, sad han om Aftenen og klistrede Planter paa Folioark til sit Herbarium, han var aldrig ledig. Efter The Kl. 8^{1/2} blev han inde hos os og havde Pakker med Planter i graat Papir, hvori de var tørrede, med ind i Dagligstuen; nu skulde de lægges over paa nyt Papir, sættes fast, og indlemmes i en af Plantesamlingerne i de mange Skabe i hans Værelse. En lille grøn, hjemmelavet Æske med allehaande Smaating, som skulde bruges ved den Lejlighed, havde

han ogsaa med, det vigtigste var Papir med Gummi paa, hvoraf han lavede Klammer til at fæstne Planterne paa Papiret. — I Spisestuen sad Pigerne ved et Tællelys, der blev klippet, naar Tanden blev for lang, og vi Børn var enten det ene eller andet Sted, men ledige skulde heller ikke vi være. Ret store vare vi ikke, før Fader lærte os at lave Fidibusser, som han vilde tænde sin Pibe ved for at spare »Svovlstikker«. Naar vi havde lavet Hundrede, fik vi en Skilling. Det kunde i Tidens Løb blive til en hel Formue efter vore Begreber. Desuden fik vi hver Søndag 4 Skilling, og naar Sølvmonnten var blank, blev vi meget lykkelige! Hele Formuen skulde bruges til Julegaver el. lign.

Som Directeur for Botanisk Have var Fader bleven udnævnt til Professor. — Der var mange Forberedelser at træffe i Anledning af Havens Flytning, saa Fader havde endnu i adskillige Aar sit Arbejdsværelse paa det gamle Sted, hvor han ogsaa uddelte Tavler af FLORA DANICA til de Damer, der skulde colorere disse. Naar Fader var syg og ikke kunde komme paa sine bestemte Træffetider, maatte Moder gaa derned, og det hændte da undertiden, at hun tog en af os Børn med. Det var som et helt Æventyr at komme ind i den Have. Skummelt var der i Nyhavn. Man gik langs med Charlottenborgs Gavl samt Havens Hovedbygning og kom til en lille Dør i Muren, ringede paa, den aabnedes, og man stod i en Trylleverden! Høje Træer, bløde Græsplainer, skønne Buske, alt var som skudt frem af Jorden paa et Febud, saa mægtig var Forandringen, naar man kom fra de mørke Gader. Fra den nærmeste grusbelagte Gang — alt holdtes i nydelig Stand af Gartner WEILBACH — kom man ind i Havesalen, hvor i sin Tid Grundtvig viede P. C. SKOVGAARD til den botaniske Prof. SCHOUWS Datter. Gjennem Gange og Værelser, der vare opfyldte af Planteskabe, kom man saa endelig ind til Faders Stue, hvor han tog imod dem, der skulde tale med ham. Udenfor stod de store skyggefulde Træer, og Haven strakte sig et lille Stykke op imod Charlottenborg, længere ned til den anden Side. Det var en ordentlig Rejse dertil fra Falconeeralleen, og vi kørte altid hjem, sommetider ogsaa derind, i Omnibus. Nu levede vi i en saa civiliseret Verden, at der var baade Belysning og regelmæssig Forbindelse med Byen. Vi gik meget tit Spadsere-toure med Forældrene, f. Ex. i Frederiksberg Have eller ud ad

Godthaabsvejen, hvor der dengang var Marker og Enge ved Siderne.

Aarene gled stille hen, men med 1863 kom der en sørgelig Tid, rig paa Begivenheder. I November fik Moder en lille Dreng, som blev kaldt JENS VILKEN efter Prof. HORNEMANN, som Fader havde holdt saa meget af i sin Ungdom. 10 Dage senere døde FREDERIK DEN SYVENDE, og da brød Ulykken ind over Danmark. Alt det vaabenføre Mandskab blev strax samlet ved Sydgrænsen. Med bange Anelser saa de hjemmeværende dem drage bort. — Og saa kom det ene Ulykkesbud efter det andet derovrefra. Over alt og alle i Landet laa der et Tryk, som mærkedes, hvor man saa hen. Vi havde jo Slægtninge i Angel, den Egn, der i Bunden var dansk, men hvor saa mange higede efter det store fra Tyskland. Farbroder MORTEN maatte som saa mange andre danske Præster i Huj og Hast forlade Hjemmet med alle sine. Med sin Hustru og Svigerinde og en lille Pige, tog han til Flensborg, hvor den prægtige danske Dr. POULSEN, som ikke havde været i Statens Tjeneste og derfor kunde blive boende, gjæstfrit aabnede sine Døre for Flygtningene. Den ypperlige Familie beholdt dem hos sig i et Par Maaneder; thi midtunder Kanontordenen fra Dybbøl fødte Moster BOTHILDE en Søn, som blev hjemmedøbt paa Sollie hos POULSENS. Saa snart de kunde, gik Rejsen ad Kongeriget til; men de maatte tage over Hamburg, thi fra Sønderjylland maatte ingen rejse nordpaa under Krigen. De kom til os i Falconeralleen og flakkede derpaa om hos andre Slægtninge ligesom saa mange andre fordrevne Slesvigere, indtil der var gaaet et Aarstid, og de havde faaet Ansættelser her og der. Paa Fader og Moder laa alle disse Begivenheder tungt, og den sørgelige Fred gjorde det ikke lettere.

I Sommeren 1864 laa vi paa Landet i en Bondegaard i Tikjøb, hvor Faders Svoger, C. N. HANSEN, var Cap. p. l. Næste Sommer foretog Fader en Rejse til Belgien; men kort efter, at han var kommen hjem, fik lille JENS VILKEN Hjernebetændelse og døde efter faa Dages Sygdom. Det var en stor Sorg for os alle, mest dog for Moder, som ikke forvandt det i mange Aar. Sidst paa Efteraaret fik hun en lille Dreng, som fik Navnet JONATHAN (Guds Gave); men hun var længe meget svag. Det staar tydeligt for Erindringen, hvilket Indtryk det gjorde paa os Børn, at vi ikke skulde have Juletræ for ej at anstrænge

DIRECTEURBOLIGEN I BOTANISK HAVE. I BAGGRUNDEN CHARLOTTENBORG.
Efter Maleri af J. P. Møller.

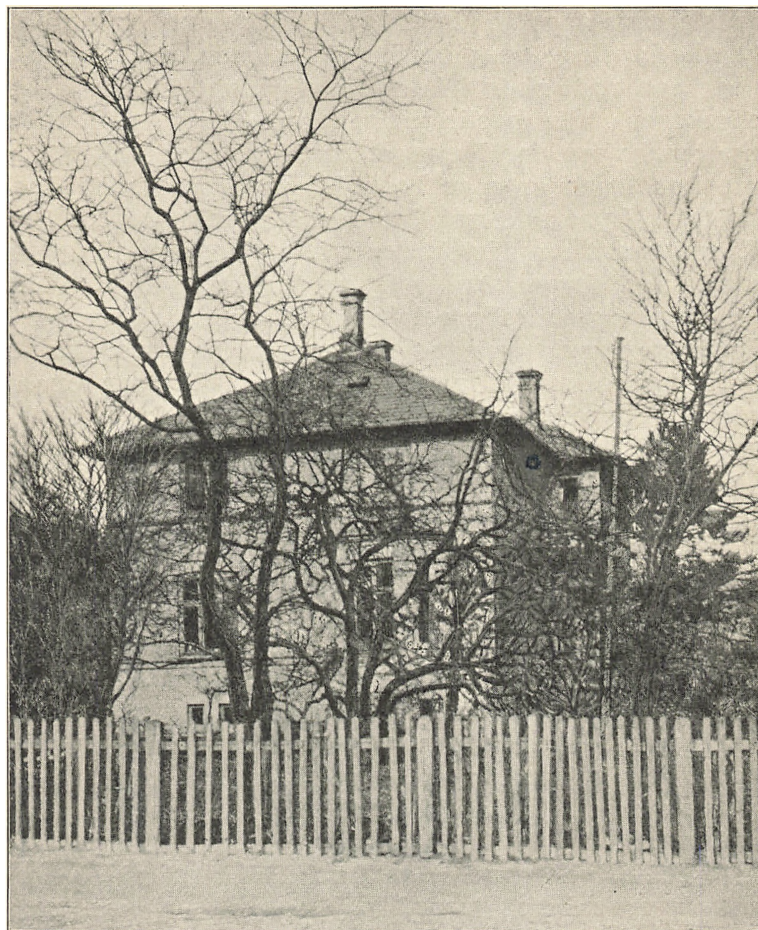
Moder, kun Julebord. Det var slet ikke det, at vi ikke skulde have den Fornøjelse at se det pyntede Træ, men det var Følelsen af de »tunge Tider«. Julebord kunde da ogsaa være godt, Moder havde fortalt om, hvor yndigt de havde det i Sorø,

naar hendes Moder Juleaften tændte Lysene paa det festlige Bord med Gaver, og de gav Gjenskin i Pillespejlet paa Væggen, Fader havde ikke set et Juletræ, før han blev voxen, men det var blevet mere almindeligt, dog langtfra som nu.

Da den ældste Datters Undervisning skulde begynde, kom Frk. NANNESTAD, der havde været Lærerinde hos en af Farbroder MORTENS Nabopræster i Angel, til at bo hos os for at hjælpe lidt over de første Vanskeligheder. Hun var et yndigt Menneske, som vi kom til at holde umaadelig meget af. — Det Tryk, der efter Krigen hvilede over hele Folket saavel som over de enkelte, mildnedes dog efterhaanden, og vi havde mange glade Stunder baade hjemme og paa Rejser. Fader var meget ivrig til at tage Del i de Fester, Folket lidt efter lidt fik Sind til at afholde. Af og til kom Familien med; vi Børn dog kun, naar der ikke var altfor megen Udsigt til Sammenstimlen. Baade Forældrene og ikke mindst vor rare, gamle CAROLINE vare umaadelig bange for, at vi skulde komme i Folketrængsel; men vi kom jævnligt til Havebrugsudstillinger e. l., og ved flere Lejligheder kom vi med Fader og Moder op paa de Værelser, Fader havde under Taget paa det gamle Christiansborg Slot (hvor han gemte Kobberpladerne til FLORA DANICA og Oplaget af de trykte Tavler). Derfra havde vi en ypperlig Udsigt; vi saa f. Ex. Kronprins FREDERIKS (senere Fr. VIII) og Kronprinsesse LOUISES Indtog saa godt, man kunde ønske, og ligeledes Afsløringen af FREDERIK DEN SYVENDES Rytterstatue lige foran Slottet.

Men vi er herved komne forbi det for os mærkværdige Aar 1868, da vi fik eget Hus og Grund. Fader havde allerede længe tænkt stærkt paa at købe en Villa med en Have, hvori man med Forventning om Udbytte og Glæde kunde plante under mindre indskrænkede Forhold end der, hvor vi kun boede til Leje. Bygge vilde han nødig, fordi han ikke havde tilstrækkelig Indsigt til at være Bygherre. Men han talte til Flere om, at han vilde købe et Sted (Renterne af Købesummen vilde næppe blive mere end Leje af en ordentlig Lejlighed). Vor gode Ven og Gjenbo, SCHYTTE fra Sindshvile, kom da en Dag og fortalte, at der var en Villa til Salgs paa Thorvaldsensvej. Fader saa strax paa den, og han var enig med SCHYTTE om, at noget bedre kunde han aldrig faa. Den var velbygget, ja saare solid; Ejeren havde selv boet der i 2 Aar og forlod den kun, fordi han som Officer var forflyttet til Garnisonen i Aal-

borg. Den var altsaa ikke bygget paa Spekulation som saa mange andre Huse i de Tider, og der var en dejlig Have til, temmelig skyggeløs og nyanlagt, men den gav rige Løfter.

BOLIGEN PAA THORVALDSENSVEJ.

Det var i Foraaret 1868, Fader købte Huset; vi skulde tiltræde den 1ste Juli, men Tiden forinden var uhyre interessant med mange Besøg derhenne, foreløbig Oversigt over alle Herlighederne, og Aftale om alt, hvad vi vilde overtage af Gaskupler, Persienser etc. Der oprandt en ny Tid i det Hele, hvor vi Børn fik meget forhen ukjendt at se og føle os som Herrer over. Mo-

der skrev derom i sit sidste Leveaar: »Hvor tydeligt husker jeg ikke hin Sommermorgen, da jeg første Gang lukkede Vinduet op i Anretningsstuen og skuede ud over den dejlige Have paa Thorvaldsensvej. Jeg indaandede med Fryd den friske Luft og kunde ikke rive mig løs. Haven var ganske ung, og man kunde med Lethed springe over Pæretræerne; men hvad var det, der skinnede saa rødt nede i Bunden af Haven? Roser! Det var virkelig Roser af den herligste stærk røde Farve, og de to Træer var næsten højere end Pæretræerne. I husker nok den morsomme Rose med en grøn Top i Midten ligesom en Knop til en ny Rose. Lyserøde var der ogsaa, mange forskjellige, en hel Krans rundt om Urtebedene. Men jeg havde ikke Tid til at staa længe, for vi skulde flytte den Dag, 1. Juli 1868. Jeg havde bragt noget fint Porcelain derhen, men jeg maatte igjen til Hjemmet, for der var meget at passe, Faer var ikke rask, og Ingrid var jo kun 4 Maaneder gammel. Det var fornøjeligt at ordne det nye Hjem, og det var helt underligt at tænke, at det var vor Ejendom, som ingen andre kunde raade over, og som vi kun havde Ansvar for. Faer blev snart rask, og vi vandrede sammen til Byen og købte den lille grønne Sopha, det store Spisebord, Spejlet til Entréen og mange andre Sager. Hvor de Stuer dog var smukke, højt til Loftet og rummelige; eet bredt Vindue i hvert Værelse, brede Fløjdøre og de herlige Porcelainsovne. Alt Træværk, Vinduer, Døre osv. vare brunmalede, temmelig mørke, Væggene oliemalede, i Spisestuen lysegraa, i Dagligstuen mørkerøde, i Faers Studerekammer gulbrune. I hver Stue var Gaslysekroner, i Spisestuen til 2 Blus, i Faers Kammer en ejendommelig bred Kugle (som strax blev fjernet, da der ikke var Brug for den), og paa Gangen en Ampel af mat Glas (den hænger nu her i Sovekammeret). Fra Spisestuen var der en Dobbeldør ud til Verandaen, som havde graa Søjler, hvor Vinen begyndte at krybe op; ad den smukke Stentrappe med brede Skiferplader paa Siderne (hvorpaa der altid sidenhen om Sommeren stod 6 grønne Aspidistra'er) gik man ned i Haven . . . Lad os nu gaa ind ad Laagen fra Thorvaldsensvej. Hvis det er daarligt Føre, er der temmelig slemme i Indkjørselen, som vi kaldte den Vej langs med Forhaven op til Huset, men senere blev der lagt Stenbro, saa at man dog kunde gaa tørskoet . . . Gangdøren er smuk med Glasruder, beskyttet af Jerngitter, saa at det ser ud som

mange smaa Ruder. Klokken har en kjøn Klang, eet Slag paa den lille Halvkugle af Malm, »en herlig Klokke med en ren Tone og ikke den Kimen, som bliver ved i det Uendelige«, sagde WEGENER den første Gang, han besøgte os. Lige indenfor Gangdøren er den smukke Glasdør med en stor klar Rude, omgivet af blomstret mat Glas og 4 smaa røde Ruder i Hjørnerne«

I Haven var intet sparet, der fandtes de fineste og sjældneste Ting plantede af Capitain ASMUSSEN og nu komne i god Groning. Han havde havt megen Smag for mærkelige Ting: Buske med spættede og brogede Blade, en Pyramideeg og en Christtorn uden Torne. I Stedet for disse blev der efterhaanden plantet mere naturlige Ting, som Fader syntes var meget smukkere, naar de fik Lov til at udvikle sig frit. Den Glæde, Fader havde af at pleje den Have og plante mere og mere, var mageløs. Det er ikke umuligt, at SCHYTTE maa siges at have faaet Ret i de Ord, han ytrede, da han fulgte Fader hen at se Ejendommen første Gang: »Den Have vil lægge Aar til Deres Dage.« Vi flyttede i to Hold. Første Nat laa Pigen og vi to ældste Børn derhenne; næste Dag kom Fader, Moder og de to smaa, fulgt af den trofaste CAROLINE, der fra »Fugleburet« var kommen med til Falconeeralleen, havde hæget om os Børn i al den Tid, vi boede der, og nu var ligesaa omhyggelig for de Smaa dør (3 bleve fødte paa Thorvaldsensvej) i de 9 Aar, hun endnu var hos os. — Sovekamrene vare alle ovenpaa, og det har været noget vanskeligt for Moder, medens hun havde alle de smaa Børn. — Det blev en meget hed og tør Sommer 1868. Haven havde endnu kun ganske smaa Træer og Buske, saa der var ingen Skygge at finde. Man maatte trykke sig ind til Muren eller søge Kjølning i den store Kjælder, Ja, man kunde dog ogsaa være i Spisestuen for nedrullede Persienser, thi de tykke Mure hindrede Varmen i at trænge ind. Jorden slog ligefrem Revner af Tørke og Hede. Roser og Jordbær trivedes udmærket i de første Aar, hvor intet berøvede dem Solen.

I Baghaven havde vi mange Frugttræer: et enkelt Fersken-, Kirsebær- og Blommetræ, som kun bar faa, men ypperlige Frugter, nogle faa Æbletræer, derimod mange Pæretræer med en Masse dejlige Frugter. Indhøstningen var et stort Arbejde, som Fader forestod med Iver, skjønt det altid faldt sammen med hans travleste Tid, da han havde Examen paa Landbo-

højskolen. De skulde plukkes, lige inden de var modne; det var ikke faa, Fader tog af med egen Haand, thi varsom skulde man være. Han fordelte dem i Kurve, vejede, hvor mange hvert Træ gav, og havde stadigt Øje med den, der var oppe i Træet eller stod paa en Stige forsynet med en Krog for at hale Grenene til sig og med en Kurv for at lægge Pærerne i. De bleve bragte paa Loftet eller i Forraadskjælderens. Fader sørgede for, at hver Slags laa for sig, og tilsaa flittigt Frugten for at se, om der var nogle modne, som skulde bruges. En Del var strax solgt eller givet bort. Ribsbuske var der ogsaa i Haven, men Stikkelsbær og Hindbær manglede helt; Fader plantede dem da senere, og de bar god Frugt. Vi Børn havde hver sin Stikkelsbærbusk, som vi havde stor Glæde af. Der var ogsaa en dejlig Nøddegang, som efterhaanden voxede og dannede en hel Præstegaards-Nøddeallé. Vi nød dens liflige Skygge om Sommeren, og hvert Efteraar havde vi Nøddehøst, hvilket var en stor Forlystelse. Nederst tilhøjre var plantet Lindetræer i en Rundkreds, saa de kunde danne et Lysthus. De voxede hurtigt, og vi kunde snart sidde der; det var Moders Glæde at have smaa Selskaber dernede til Kaffe eller The. Til det Lysthus knytter sig Historien om Tante MÜRER. Hun var en Dag paa Besøg hos os, MORTEN BREDSDORFF ligesaa, og de sad nok saa hyggeligt nede i Lindelysthuset med Fader og Moder — Gjæsterne paa den magelige Tremmebænk. Pludselig rejser Tante MÜRER sig op og siger: »Hør, MORTEN, jeg synes, man sidder og bliver ganske riflet.« Barnepigen kunde være i Skygge dér med det mindste Barn, og vi andre kunde lege, læse Lectier eller rense Frø, hvilket vi alle foretog i Samling. Det mindede om landlige Sammenkomster; særlig bleve Ting, der skulde bruges i Husholdningen, Perleløg eller Kommen, lavede i Stand paa denne Maade. Det vilde ellers have været et stort Arbejde, men Fader fandt paa, at vi skulde alle samles om det. Bag Lindelysthuset plantede Fader Skovblomster (som han tog med sig hjem, naar han var paa Tour), Anemoner, Lærkespore, Fladstjerne og mange, mange andre; de trivedes og følte sig hjemme her i denne Del af Haven, som vi kaldte »Skovbunden«; der var Skygge af Træerne, som imidlertid var voxede til, og god Jord af det faldne Løv fra alle Aarene.

For at fuldende Skildringen af Baghaven maa det fortælles,

at der lige bag Huset var en lav Stenhøj, mest med Bregner, og overfor den en Mistbænk, hvori der blev saaet fine Ting, som senere skulde prikles ud. Det var en yndet Idræt at balancere langs Kanten af denne uden at træde i Ruderne. — Fra Verandaen mod Syd strakte sig et lille Drivhus til en Vinranke; ikke længe blev det dog benyttet efter sin Bestemmelse, da Fader syntes, der vilde gaa for meget Brændsel til at holde det lunt om Vinteren. Foran det stod Flagstangen; mangfoldige ere de Lejligheder, da Flaget har vajet fra dens Top. Fader sørgede altid for, at Flaget blev hejst paa Mindedage og at det kom op i Tide, og det var kun en meget sjælden Gang, andre end han selv hejste det. I de sidste Aar bad Moder dog af og til andre om det, en Gang kom f. Ex. en af vore Piger, den store, alvorlige KIRSTINE højtidelig ind til INGRID og sagde: »Jeg skulde bede Frøkenen hjælpe mig med at flagre.« Overfor Flagstangen laa der en Stenhøj med mange smukke og sjældne Planter. Baade paa Stenhøjen og andetsteds i Haven holdt Fader af at indplante veludviklede eller ualmindelige Ting, som han fandt paa sine Excursioner og som kunde flyttes uden at efterlade for stort et Savn dér, hvor de havde staaet; det var noget, han altid var uhyre omhyggelig for. I Midten havde Haven en Græsplaine, hvor vi i de første Aar spillede Ring og Bold. Snart blev imidlertid alt, hvad der stod i den smukke Plaine for højt til, at vi kunde øve slige Idrætter, men den hørte heldigvis aldrig til de extravelholdte, fløjelsbløde Græspletter, der er en saadan Helligdom, at de ikke maa betrædes. Bellis og Potentil voxede frodigt i Bunden, senere Violer (det mindede altid Moder om INGEMANNS Have i Sorø). Naar Græsset blev for højt, sendtes der Bud efter en Havemand for at slaa det; Lyden af hans Le var noget af det vidunderligste at blive vækket ved en Sommermorgen. Græsset blev spredt for at tørres, og saa oprandt der en festlig Tid, naar det blev revet sammen i en lav Høstak. Der sad vi i lune Sommeraftener og nød Livet. Det har vist staaet for Fader som noget af det herligste i hans Barndom og Ungdom at sidde i en duftende Høstak, og altid var han ivrig for, at vi i vor Ungdom skulde opleve noget lignende som det, der stod i Glans for ham fra hans Ungdom. Midt paa Plainen stod en Stenkumme; den var fyldt med Jord, hvori der var plantet Fredløs, der sendte lange Skud ned over Siderne og med sine

Masser af Blomster gjorde den til en rigtig »Guldskaal«, et Navn, den altid bar. Saa var der en Rødtjørn med enkelte Blomster, meget smuk, en hængende Spiræa, og flere Grupper af Naaletræer, baade dér og andetsteds i Haven.

Man saa undertiden Fader vade ind i Sne og ryste Grenene, for at de ikke skulde tabe deres Form ved at tynges til Jorden, skjønt han derved udsatte sig for Forkjølelse, som hver Vinter var saa slem ved ham. — Nedenfor Dagligstuevinduet var et aflangt Bed med Lilier o. a. Det skønneste i Forhaven var dog det japanesiske Æbletræ; det stod der ikke fra først af, men blev plantet hen i Tiden. Dets Pragt var i de faa Dage, det blomstrede, saa stor, at vi sendte Bud til Venner og Frænder om, at nu maatte de komme og se det. Smaa mørkerøde vare de begyndende Knopper, og de udfoldede Blomster helt hvide; derimellem var alle Afskygninger. Et Aar, da Grenene var særlig pragtfulde, sendte Fader Blomsterhandler DINA SCHULDT nogle; det var ham altid en stor Glæde at vise noget af det smukke fra Haven frem og fornøje andre dermed. Da vi kom lidt længere hen paa Sommeren, fik han en Tak fra hende, skreven med et Par Ord i et af de yderste Blade paa en ualmindelig dejlig Rose. Blomsterne faldt hurtigt af det japanesiske Æbletræ, Jorden dækkedes som af et helt Snelag, og Frugterne var hverken noget særligt for Øjet eller for Tandene. Dog havde de en stor Tiltrækning. Dér holdt Fuglene Gilde ved Vintertid, naar alle de andre Træer havde mistet baade Blade og Frugter. De langstilkede, smaa gule Æbler, som lignede Ærter, bleve hængende i Massevis paa Træet, og det var en stor Fornøjelse for Fader og os andre, naar det kunde hidkalde mange forskellige Fugle (Grønirisk, Silkehale, Krognæb o. m. a.) i den kolde Tid.

I det sydøstlige Hjørne var der et stort Bed med et dobbelt Kirsebærtræ, der saa mageløs skjønt ud i den korte Tid, det blomstrede; man skulde tro, det var overdrysset med Sne. Alle Træerne paa Græsplainen voxede og bredte sig, saa de var ved at kue hverandre og for at give Luft maatte nogle fældes; — Valget var svært for Fader, men det blev det dobbelte Kirsebærtræ, som først maatte vige. Af dets Ved fik flere af os fine Ting: Boghylde, Amagerhylde, et smukt Sybord og en Syæske. Under Kirsebærtræet blev der, da det endnu var lille, saet Sommerblomster, senere var det især Primula, som bleve plantede der. Fader fik fra Slægtningene i Kyseborg og Ollerup,

hvor de ogsaa havde dejlige Haver, en Mængde Sorter, som krydsedes og frembragte mange helt nye Former; det blev en stor Samling, som i flere Aar var Faders Fryd og Stolthed. Han gav de nye Sorter Navne og havde en nøjagtig Liste over dem. De vare opkaldte efter Familiens Venner og efter berømte Mænd: een, hvid som Marmor, hed Thorvaldsen, en carmoisinrød Rubinstein o. s. v. (De fleste forsvandt imidlertid senere.) Men Toppunktet af alle Herligheder paa Græspletten i Forhaven var det siberiske Æbletræ. Det var umaadelig rigtbærende, og utallige ere de Mennesker, som Moder har glædet med dets Frugter. Fra det Øjeblik, de begyndte at rødme, til det sidste var samlet op, stod der altid en bedende Børneskare udenfor Stakittet: »Aa, ta' og gi' mig et Paradisæble!« Tilsidst fandt Moder paa, af og til at lægge et Par Haandfulde saa nær, at de kunde naa dem med Hænderne fra Vejen; der blev Fryd, og de Hærtog, der vist var udført utallige af, mindskedes. Naar Æblerne modnedes, blev der først omhyggeligt plukket ned af de bedste til at sylte og forære enkelte Udvalgte. Saa rystedes Træet af og til, og hele Efteraaret blev der samlet ind, Moder kogte »siberisk Æblesuppe«, Compot, Æblegrød o. s. v., og mange bleve givne bort. Der blev sendt smaa Kurve i Øst og Vest, og mangfoldige af vore Venner vare glade derfor. Til allersidst samlede Skolebørnene Restbeholdningen op; det var endnu den største Fryd! Indtil de mindre Søstre bleve voxne, holdt den ældste Datter Skole hjemme. I hvert Frikvarter legede Børnene i den lange »Indkjørsel«. I Haven kom de kun ved særlige Lejligheder. Festligst af alle var den Dag, da de maatte plyndre det siberiske Æbletræ. Det var ikke alene, medens Skolen var hjemme; da den senere holdtes paa Ørstedvej, kom de partivis og nød i høj Grad denne Forlystelse. Moder forsynede dem alle med store Poser af stivt Papir; en eller to krøb op i Træet og rystede, alle de andre samlede op, og den største Herlighed laa naturligvis hverken i at spise af de meget sure Æbler eller bringe en Forsyning hjem, skjønt begge Dele bleve udførte, nej, det bedste var da selve Friertermiddagen og Synet af de røde Æbler, hvoraf man maatte tage saa mange, man vilde.

Al denne Have-Herlighed var vor egen, og dér saa man Fader tidligt og silde, ja især tidligt, han var ofte oppe ved Daggrø og strax nede i Haven, altid ivrig i Arbejdet med Vandkande

og Lugespade. Han var dernede fra Morgenstunden om Sommeren; det var den friskeste Tid og han var glad, naar nogen kom ned til ham. Det staaer som et af de kjæreste Minder at mødes med ham derude om Morgen og høre Klokkerne ringe! Naar han kom hjem fra Landbohøjskolen eller Byen, lagde han gjerne Touren om ad Haven for at se lidt til sine Skatte; paa Stenhøj og i Bede havde han mange smaa Sjældenheder, som han plejede med Omhu. Fra sine Rejser havde han taget et og andet med, og hans Havevenner sendte ham ogsaa tit enkelte Planter, som han ønskede. Han selv meddelte af sin Overflodighed til alle de af hans Kjendinge, som holdt af Have, og naar der et Sted skulde anlægges en ny Have, var han umaadelig opfyldt af at udsøge, hvad der egnede sig til at sende derhen. Og han var utrættelig i at plukke Blomster, altid med nænsom Haand for at det ikke skulde skade eller skjæmme Planten — til at sætte Buketter af, enten til vore egne Stuer eller til Venner og Bekjendte. Det var engang en Regel, at Moder skulde have 8 Buketter staaende; men vi fik ogsaa fra Landbohøjskolen Grene, som Fader havde faaet hjem til Bestemmelse, og Blomster fra Skoven.

Naar Sneen om Vinteren laa højt, maatte Fader saavel som vi andre opgive at gaa ad Verandatrappen, lige ind i Spisestuen, men tage »Vintervejen«, ad den lange smalle Opgang til Huset og derpaa ind ad den laasede Gangdør forbi den lille Gang med Hjortetaknagerne, gennem Glasdøren, op ad nogle faa Trin til den egentlige Entrée. Den første Dør, man kom til, førte ind i Faders Studerekammer, en rummelig Stue, der var saa opfyldt med Boghylder, at den saa ganske lille ud. Ved Vinduet stod hans store Arbejdsbord med Hylder forneden, nogle Stole, hvor der gjerne laa Plantepakker paa, det gamle smukke Chatol og Lænestolen, hvor han daglig tog sin Middagslur, som meget nødig maatte forstyrres. Stor var vor Forfærdelse, da en af de mange Havemænd, vi har havt, kom og sagde: »Jeg skulde gjerne tale med Professoren.« — »Han sover«, blev der svaret. »Det gjør ingenting«, sagde Manden og styrtede ind.

Bag Lænestolen var en Dør til Dagligstuen, et meget smukt Værelse, hvor det taffelformede Klaver stod. Det har lydt ved saa mange Lejligheder, allermest for at ledsage Sang. Ja, i den Stue blev der sunget! Sangforeningen opstod i Glans paa Thor-

valdsensvej, nu var det første Torsdag i hver Maaned; der var et stadigt skiftende Personale, men de fleste af de gamle Stamgjæster blev ved: Frk. HVID samt Adjunct BOJESEN og CHR. BREDS-DORFF med Fruer. Snart kom Overintendant*) ALBERT MØLLER med Familie og KIRSTINE SVENDSEN til; (Hun accompagnerede, naar Frk. HVID havde Forfald). Men Fader vilde have de unge med, alt som de voxede til. Saasnart han hørte om en musikalsk Efterkommer af en af hans gamle Venner eller om en Kammerat af os unge, der kunde synge, maatte Vedkommende strax indbydes til en »Syngetorsdag« og helst blive stadigt Medlem af Kredsen. Flere af FORCHHAMMERNE har i kortere Tid deltaget i Syngetorsdagen. Der blev indøvet en Mængde Chor af Operaer, Oratorier, Cantater osv. Sammensang var, af al Slags Musik, det, Fader satte mest Pris paa. Naar der ind imellem var en Solo, hvor han ikke selv skulde synge, gik han op og ned ad Gulvet og nød, hvad han hørte. Moder sang ogsaa selv med; undertiden hændte det, medens hun var inde i Spisestuen for at ordne Aftensbordet, at der blev kaldt paa hende, naar hun skulde falde ind. En Gang, da Figaros Bryllup blev sunget, hørte man »Grevinden« synge: »Susanne, Susanne!« osv., og strax kom Moder styrtende ind for at svare. — Det var et stort Arbejde for Moder at have Gjæstebud ved disse maanedlige Sammenkomster, men det var altid med Glæde og Friskhed hun tog fat, skjønt der tit var meget Besvær forbundet dermed. Et af hendes staaende Traktementer var Macaroni med Smør, revet Ost og hakket salt Kjød; det var almindelig Livret. I 1885 holdt Sangforeningen 25 Aars Jubilæum, og det var en fornøjelig Fest. PETRINE MARGRETHE havde til den Lejlighed skrevet omstaaende Sang, der gennemgaar Syngeaftnernes Historie.

Vi havde mange morsomme Scener de Syngeaftener, som f. Ex. naar den norske Fru BOJESEN sad med store Øjne og fortalte sine Spøgelseshistorier og endte med »Og det var Nøkken!« eller naar BOJESEN drillede Frk. HVID med at byde hende Fisk eller Honning, som hun ikke kunde udstaa. Eller naar Islænderen JONSSON optraadte med sin smukke Stemme, men sang saa kraftigt, at de fleste af Damerne skyndsomst flygtede ind

*) Senere Contoirchef; han har f. Ex. komponeret Melodien til: Jeg elsker de grønne Lunde.

RANDGLOSER TIL »SYNGETORSDAGENS« HISTORIE 1860—1885.

I.

Mel.: Der er et yndigt Land.

1.	3.
Det var en yndig Tid,
Da først vort Lag blev stiftet
:: At dyrke Sang med Flid ::
Naar MORTEN BREDSORFF spilled' op,
Sang alle med saa glade,
:: Indtil han sagde stop ::	»Sindshvile« tog imod,
Og glad var hele Flokken,
:: Og Stemningen var god ::
Men nogle gik og andre kom,
Selv Formanden veg Pladsen,
:: Men Pladsen ej stod tom ::
2.	4.
Det Tirsdag Aften var,
At Laget skulde samles
:: Til Sang med Stemme klar ::
Naar øvet var da Sange nok,
Vi vandred' over Vejen
:: At gjæste der i Flok ::	En Frøken førte an
Galant nu hele Trouppen
:: Saa godt som nogen Mand ::
Hun passed paa at rette galt,
Naar nogen var for slemme,
:: Og selv saa sang hun »Alt«. ::

II.

Mel.: Som Jøderne gik.

I Grisen der puttet blev Skillinger rask,
Indtil den helt fed var og spækket.
Saa droge vi ud mellem Bøge og Ask,
Og fik vore Borde der dækket,
Vel stormed' det somti', og somti' var Regn,
Men vi var ej bange, krøb ikke bag Hegn,
Selv ikke for »Valgdagens« Tuden*)
Vi gjemte os inde bag Ruden.

III.

RECITATIV.

Der blev af Aar en Hoben lagt tilbage,
Forladt blev Falkedrengenes Allée.
I nye Bo blev Tirsdag bragt af Dage,
Som Phønix dog den opstod atter ny.
Vor Torsdag samle kan en Flok saa fage,
Saa Sangen lyde kan i Lindens Ly.
Og ofte bliver Laget bedt til Gilde
Hos Venner, som paa norsk er meget »snille«.

IV.

Mel.: Længe var Nordens.

Saa vil vi sjunge	Vi blev ej vege,
Frejdige Sange	Men vore Ætmænd
Altid herefter	:: Skulle staa Vagt for
Som indtil nu.	at løse os af ::

*) Engang gjorde vi »Grisetour« paa en Valgdag, og der indtraf netop en voldsom Storm den Dag.

i Spisestuen og satte sig i Sophaen. Hvis BOJESEN ved Bordet blev meget optaget af at tale med nogen, satte han alle Fadene, som blev budt ham, ned foran sig uden at lade dem gaa videre, saa tilsidst al Maden var samlet hos ham. En Gang var Jyden PEDER JAKOBSEN (Lærer paa Vallekilde) til Stede og efter at han var bleven præsenteret gik BOJESEN hen til ham og begyndte at conversere: »Spiller De Klaver?« — »Nej! A blæser Trompet.« — Ved Afskeden om Aftenen ude i Gangen oplevedes der ogsaa tit morsomme Ting. Som da Fru BOJESEN sagde: »Kom nu Manden min og tag Hatten din!« eller til KIRSTINE SVENDSEN: »Men, hvormange Kuffer har De dog paa?«

Noget af det yndigste, der blev indøvet var »Holms Hus« med den dejlige Text af MOLBECH og den smukke Musik af HEISE. Hver havde sit at synge. Der var:

Nissen — CHRISTIAN BREDSORFF.

Det gamle Hus — Fader (han sang den endnu ganske kort før sin Død).

Svalerne — Duet af AGNETE LANGE og MARIE SCHIØLER.

Som Jøderne gik — sunget af alle.

Det nye Hus — Contoirchef MØLLER.

Vægterens Sang — Dr. ROSENVINGE.

Maanen — HANNE BREDSORFF.

Om Sommeren blev der sunget Kvartetter i Haven. Alle vare glade ved at være derude en stor Del af Aftenen, og der samledes tit en Tilhørerskare udenfor Haven af tilfældig forbigaaende eller Naboer. Imellem Sangene vandrede man rundt og nød Aftenens Friskhed. Planterne bleve besete, og naar Auriklerne blomstrede, lagde BOJESEN sig altid ned paa Knæ for at lugte til dem. Af de yngre, der frydede mest ved deres Sang, var nogle af de mest trofaste Søstrene SCHIØLER og Dr. phil. ROSENVINGE. Flere Gange, naar der var en særlig festlig Anledning, lavede ALBERT MØLLER morsomme og kjønne Sange, som f. Ex. efterfølgende.

De andre Torsdage havde vi ogsaa for det meste Gjæster; thi den Aften i Ugen havde vi i mange Aar aabent Hus. Naar det faldt paa en Højtidsaften var det særlig festligt; Store Bededags Aften gik vi f. Ex. i Haven med Gjæsterne og hørte paa Klokkeringningen; bagefter kom vi ind og fik »Varme Hveder« til Theen. Vi vare altid umaadelig spændte paa, hvem der kom disse Aftener. Fra først af var STEENBERGS, LUNDS og RATHSACHS

HOS — OM — MED — TIL PROFESSOR JOHAN LANGE.

Mel.: Lad dadle Kvinderne —

1.

Forstand paa Blomster, Græs og Træ'er
har mange brave Folk ej Spor a';
Professor LANGE, som har kjær
det Væsen, der benævnes Flora,
ham kalde maa Enhver forfar'n
som en Linné i »ars botanica«:
tænk paa hans blomstersmykte Barn,
den hulde Frøken Danica!

2.

Men hvo som tror, at Manden dog
vel blot kan Tavler, Texter lave,
saa' aldrig i Højskolens og
Botanisk samt hans egen Have:
de fulde, pærefulde Træ'r —
et Flor, som smukt er, ja, som lugter:
siig: kaldes praktisk ej en Færd,
som avler slige Frugter?

3.

Var han i Spanien ej engang?
Jo! Jo — han lange Rejser ynder!
Han spilled op — som »Don Juan« —
og sang dertil for »Folk« og Bønder.
Her er Guitaren længst hængt hen,
dens Streng er vist rust- og brustne;
mon hist hans Kvad ej nynnens end
af Mø'r nu runkne, gustne?

4.

Endnu næst Alt med Rod i Muld
Musik han Interesse vier,
han skatter mer end Perler, Guld
de sølvklangfyldte Harmonier.
Den Kreds, som - hm! - med Smag og Skjøn
sang med ham maanedlig en Torsdag,
her in effigie til Løn
blev hængt — hans sidste Aarsdag!

5.

Han selv ved hine Møder frem
Menu'en lagde, an han retted'
med »Skabelsen« og »Requiem«,
den Føde var solid og mættet',
Os Troubadouren gav en Fært
af duftende Provence-Olie,
af »Don Juan« der blev begjært
Portioner fast utrolige.

6.

Mildt læsked' af »Der var engang —«
den kildefriske Serenade,
men »Ravnen«, rig paa nordisk Klang,
kom let i Vrangen, »ak, hvor Skade!«
Dog, der var mer paa Værtens Fad:
Kvartetter til Dessert der dannedes,
og hvor var det for Mogens Mad,
naar Høns i Løn der vandedes!

7.

O, Clio, vær saa sød og hyld
de nattergalske Søstre SCHIØLER,
med Hæder nævn (for Rimets Skyld
fornemmelig) Familien MØLLER,
pris BREDSORFFS, Frøken SVENDSENS Flid,
klap ROSENVINGE, smil til BOJESEN,
tak Husets Folk, kron Frøken HVID,
som gav os tit med Føje Skænd!

8.

Stop! Vise-mand! Hvorlunde kom
Du til slig Prat om Mangt og Mange?
det Æmne, som der ene om
bør »kredses«, det er — jo han — LANGE!
Tilgiv! Et Hjerteblad da end
os lad i Laurbærkransen flette;
Han er en helstøbt Hædersmand,
en »Alles Ven« med Rette!

9.

Hvis han, skjøndt Skandinav og Dansk
dog stundom sukker: »Nach Sevilla«,
vil vi ham trøste nu paa Spansk:
El es feliz en la familia,
que su mujer es suave, fiel,
y ambos son tan hospedables,
sus niñas dulces como miel,
los hijos muy amables!

10.

Nu kommer — puh! — vort Hovedvers —
den »Indgang« den var lang at døje:
For Bedstefar, nys fyldt 70,
vi med Veneration os bøje.
Idet vi op fra Pladsen staa,
med Tak vi ønske Husets Konning:
Gid karsk han længe suge maa
af Sang og Blomster Honning!

x.

vore jævnlige Gjæster, men forresten saa vi mange andre til forskellige Tider; efterhaanden som de yngre Børn voxede til, kom ogsaa deres Jævnaldrende. I nogle Aar var den elskelige ANDREAS KORNERUP ofte vor Gjæst. Fader arbejdede nemlig med den botaniske Undersøgelse af Grønland, og skrev en FLORA GROENLANDICA. KORNERUP var med paa flere Expeditioner deroppe som Botaniker, Geolog og Maler; endog en Gang langt inde paa Indlandsisen. Naar han kom hjem, bragte han Fader det botaniske Udbytte, og viste os tillige sine yndige Billeder. Hans tidlige Død i 1881 voldte stor Sorg.

Sommertidens Torsdag Aftener bleve naturligvis mest tilbragte i Haven; i Vintertiden blev der set Billeder, f. Ex. FRITZ JÜRGENSENS Tegninger, KAULBACHS Fotografier, Skyggebilleder o.l. eller ogsaa musiceredes der. Enkelte Gange arrangerede vi Tableauer, eller Fader læste noget højt for Selskabet. En Gang havde vi en »Holger Danske«-Aften, hvor INGEMANNS Bog blev gennemgaaet; hvad der er sat i Musik, blev sunget, det øvrige blev læst op. Blandt Gjæsterne vare ved denne Lejlighed GREGERSENS og KOCHERNE (Sønner af Riserup-Provsten KOCH, som tit besøgte Fader og da gjerne havde en Søn med, som fornylig var bleven Student — der var nemlig 12 Sønner i alt). Torsdag mellem Jul og Nytaar havde vi altid »Juletorsdag« og spillede Gnav, senere Auction, hvor RATHSACH var meget morsom som Auctionarius, medens Fru STEENBERG*) bød med stor Iver, saa at hun af og til bød sig selv over; vi spillede om Nødder fra Haven og om Pebernødder og dannede store Actieselskaber for at kunne byde højt. Ved en saadan Lejlighed sad vi i Spisestuen omkring det store Bord, men ellers vare vi altid i Dagligstuen med vore Gjæster.

Denne Dagligstue var meget smuk og hyggelig. En Karnap med eet bredt og to smalle Vinduer gjorde den kjønt aflang. Der stod Moders Sybord, to Kurvestole og nogle Bladplanter; Bogreolen var i det ene Hjørne af Værelset, Sopha og Divanbord i det andet. Klaveret stod skraat ud fra Væggen (for at Fader kunde gaa den Vej fra sin Stue), og det gav Stuen en ejendommelig Form. Under Loftet hang den trearmede Gas-krone, som oplyste Stuen saa prægtigt. Over hele Gulvet var der i Vintermaanederne udbredt et Tæppe, og tit naar der

*) Enke efter den tidlig afdøde Præst i Rønnebæk.

skulde gjøres pænt, lod Moder med sin utrolige Opfindsomhed de Smaa kappes om, hvormange af de Trevler eller Papirstumper, der vare faldne derpaa, de kunde pille op. Mest var det for at skaffe os noget at bestille; det var ligesaa snildt som naar hun, hvis man sad og tværede, fordi der ikke blev tændt Lys, foreslog os at gaa hen ved et Vindue og tælle alle de Steder, hvor der blev tændt Lys hos Naboer og Gjenboer. Nede i Dagligstuen havde vi en smuk, hvid Porcelainskakkellovn, og vi elskede at sidde og se ind i den, medens Fader spillede paa Guitar. Han havde en morsom Skik som Accompagnement ind i Guitarspillet at tromme lidt oven paa Instrumentet (det hørte vist til i nogle af Folkesangene). En Gang han sad og spillede, kom THORA, som vel var en 4 Aar, løbende ud til Moder i Køkkenet og raabte: »Mor, Mor, kom ind, Far slaar paa Tromme«. Det var ogsaa uhyre fornøjeligt, naar »Christianerne« (CHRISTIANE BRANDT og CHRISTIANE WULFF) vare i Besøg, da at lejre os paa Gulvtæppet foran Ovnene og faa CHRISTIANE WULFF til at fortælle Spøgelseshistorier.

Gjennem en Fløjdør kom man ind i Spisestuen. Langs en af Væggene her stod en Damaskes Sopha, hvor utallige Gjæster har siddet, Børn har trampet om og set paa Billederne, der hang ovenover, og hvor vi selv ofte dalede ned, naar vi kom trætte hjem fra en Tour. Moder hvilede sig gjerne paa den efter Middagen. I Mørkningen, den hyggelige Tid, Moder elskede, sang hun tit med os, f. Ex. den morsomme Børnesang: »Er I samled', mine Putter?«, eller Agnete spillede de Sange, hun kunde udenad. De mest elskede vare: »Hil dig, vor Fane«, »Jeg vil værge mit Land« og »Mellem Brødre kaldt den lille«. Glasdøren i Hjørnet med en mørk Trædør bagved, som var lukket om Vinteren, førte ud paa Verandaen, som havde Cementgulv, murede Søjler og Tag over; en bred Trappe førte ned til Haven. De første Aar sade vi ikke saa meget paa Verandaen, da der var en Del Træk, men senere kom der store Ruder mellem Søjlerne, og »Glasæsken« blev et yndet Opholdssted. Der blev en Hylde slaaet op til JOAKIM SKOVGAARDS store Keramik-Krukke, som Fader og Moder havde faaet i Gave af ham.

Ved det brede Vindue i Øst i Spisestuen stod der et Bord, som Moder havde havt med fra Sorø; ved det foregik alt, hvortil der skulde godt Dagslys. Fader var saa ivrig for, at vi skulde tegne og male Blomster. Vi colorerede FLORA DANICA

og malede paa Træsager eller graat Carton, hvoraf vi lavede Naalebøger o. s. v. til Bazarer og Juleforæring. Fader fandt engang paa, at vi paa saadanne graa Cartoner skulde male et botanisk Firkort, lig det almindelig kjendte historiske, men hvor der i Stedet for de udhævede Navne var malet Blomster, som det saa gjaldt om at kjende ved Navn, naar man spillede dermed. Ved det Bord sad CAROLINE ogsaa undertiden og gav den Mindste Mad, men tydeligst staar det for Erindringen, naar Moder sad ved det og syede; der var noget saa trygt i at finde hende dér med sit Arbejde, naar vi kom hjem fra Skole.

Ved Nordvæggen stod Bordskabet (vort danske Navn for Buffet), med en Messingmaskine ovenpaa. Midt paa Gulvet under Gasarmen med 2 Blus stod det store runde Spisebord. Der spiste vi alle Øllebrød om Morgen (Fader og Moder med), og om det mødtes vi til Middag. Efter at Fader havde bedt Bordbøn, øste Moder op; det var et helt Arbejde at faa delt ud til os alle, og Fader var tit færdig, før Moder fik begyndt at spise. Det var jævn borgerlig Mad, men rigeligt. »Er I nu mætte?« sagde Moder engang efter Middagsmaaltidet. BODIL MARIE, som var en lille En, og lige havde hørt om de morsomme Navne blandt vore Forfædre, svarede: »Ja, jeg er METTE KOTTE«. Hver Dag fra October til Jul havde Fader en stor Kurv eller Skaal af Havens dejlige Pærer, som han delte ud af til Dessert. — En Pryd for Stuen var den hvide Porcelainskakkellovn med et Rum til at varme Tallerkener i o. s. v., den havde smukke blanke Messinglaager.

Naar vi Børn havde en vanskelig Lectie for, satte vi os tit ned i Spisestuen hos Moder og fik hende til at hjælpe os paa Gled. Hun var f. Ex. en Mester i at hjælpe os med fremmede Sprog; med hendes Lethed ved Sprog kunde hun for det meste lede os over de vanskelige Skjær. Undertiden hændte det f. Ex. paa Søndage eller andre Fridage, at Moder læste højt for os, det var en stor Herlighed. Det blev altsammen saa skjönt og interessant, naar hun læste op med sin bløde, udtryksfulde Stemme.

Af Slægtninge og meget nære Venner modtog vi ogsaa om Formiddagen Besøg i Spisestuen. Med sin store Trofasthed holdt Moder stadig Forbindelse med sine Ungdomsveninder: CHRISTIANE RATHSACH f. INGERSLEV og MATHEA LÜTKEN f. MØLLER; det hører saa afgjort til Ungdomsminderne, at have

Besøg af dem og af Tante ROSE (Datter af Prof. HORNEMANN, omtalt S. 12) samt Botanikeren Frk. ROSENBERG, som naar hun kom fra Fyen, undertiden var hele Dage hos os. CHRISTIANE RATHSACH og hendes Mand stode vi nær alle Dage; Moder holdt saare meget af dem. — Vi havde ogsaa undertiden »Unge Selskaber«, hvor vi legede Ordsprogsleg, »Skibet er ladet med« eller andre Selskabslege. I »Tidernes Morgen« var det JOHAN BREDSORFF, som førte an. Sommetider fik vi os en lille Dans, og Moder spillede da gjerne til »*les Lanciers*«. Et Par Gange spillede vi Komædie (»Den Tredie«, »Jomfruen«); KORNERUPPERNE, JAKOB LANGE og STEENBERGS vare ved disse Lejligheder med til at agere. Havde vi mange Gjæster, blev der ikke dækket Aftensbord, men Maden blev skaaren i Kjøkkenet og budt om til Selskabet, som sad i en Rundkreds langs Væggene. Naar vi havde ungt Selskab om Sommeren, pyntede vi ofte Haven og Verandaen med couleurve Lamper.

Allerhyggeligst var Spisestuen om Aftenen, naar der var tændt Lampe (vi blev længe ved med Olielampe, Fader holdt ikke af Petroleum, og ved Gassen maatte vi ikke arbejde, den var ikke god for Øjnene.) Fader læste da gjerne højt eller oplæbde Planter, og vi andre sade hver med sit. For det meste sad han i Slaabrok og lang Pibe, det forøgede Hyggen. Inden vi gik i Seng sang vi altid en Aftensang. Da Faders Øjne omkring 70 Aars Alderen bleve svage, gjenopfriskede han Lhombre og Whist, som han havde spillet i sin Ungdom, eller lagde Kabaler. Efter Stæroperationen 1890 paa det ene Øje, hvorved han kom til at se godt med Brillen, dannede han en Autographsamling mest af Breve fra alle de Botanikere her og udenlands, han havde staaet i Forbindelse med. Disse Botanikeres Besøg havde i de første Aar, vi boede paa Thorvaldsensvej, været noget af det fornøjeligste. Der kom især Udlændinge, og de bleve tit indbudte til Middag: Wieneren FENZL, med sin hyggelige Hustru, der var født Tyrolerinde, (hun faldt i Begejstring over, at Moder havde Forklæde paa og sad med Strikketøjet; det var forlængst ude af Cours i Wien, men mindede om Barndommen), Grækeren HELDREICH og Skotten BALFOUR med Døtre, som det var uhyre morsomt at tale med. NORDENSKJØLDS botaniske Led-sagere kom ogsaa og Fransk mændene FLAHAULT og BONNIER. I 1870 aflagde et engelsk Ægtepar, HOOKERS, et længere Besøg i Kjøbenhavn; vi viste dem om paa Museer, og Moder anstrængte

JOHAN LANGE LÆSER HØJT FOR FAMILIEN. Tegning af Joakim Skovgaard.

sig voldsomt for at gjøre det godt for dem ligesom for alle de andre Gjæster.

Naar det var hundekoldt en Del af Vinteren, blev Spisestuen slet ikke opvarmet, kun Dagligstuen; der var jo Klaveret, og hvis den Stue stod kold, vilde den tillige bringe Kulde til Faders Værelse. At opvarme de tre store Stuer var for meget, men saa spiste vi i den ene Del af Dagligstuen.

Alt, hvad der dog er foregaaet i de 30 Aar, vi boede paa Thorvaldsensvej før Faders Død! — Man kan næsten ikke faa det med altsammen. Men igjennem det hele straalere Billedet af de kjære, gode, omhyggelige Forældre, der knap vidste, hvor godt de vilde gjøre det for os. Naar man vil fortælle om det dejlige Barndomshjem, myldre Minderne frem; ejede man ikke det mindste uden disse, saa var man dog rig. Men det, der gjorde Hjemmet saa velsignet, hyggeligt, fredeligt og fornøjeligt, var Faders og Moders fromme, kjærlige og flittige Færden og deres stille Elskelighed, der ligesom kastede et Renhedens Skjær over alt og alle i deres Nærhed.

Fader havde, især i de senere Aar, Lyst til at være lidt med — tit til Concerter, engang imellem i Theatret — men fremfor alt saa han gjerne, at vi Børn som Voxne skulde nyde Livets gode Glæder. Undertiden blev Fader og Moder indbudt til Venner, og havde Moder været i Selskab, fortalte hun altid saa meget, det var morsomt at høre paa og kunde give Stof til mange Dages Underholdning. Hun forstod at efterligne de forskellige Stemmer, ja, hun kunde aldrig fortælle, hvad den og den havde sagt, uden uvilkaarligt at efterligne Røsten, saa man hørte og saa Vedkommende lyslevende for sig. Mest holdt hun dog af at være hjemme, forlod os sjældent, da vi vare mindre, og befandt sig altid bedst i Hjemmets Hygge.

Det, som vi alle vistnok — næst efter Haven derhjemme — havde størst Glæde af, var Skovtourene. I mange Aar var Fader hver Lørdag en Excursion med Eleverne fra Landbohøjskolen, og naar Touren gik til en af de smukke Skove nord for Byen, stævnedes han gjerne os til at møde sig, efterat han var færdig med »den alvorlige Del af Festen«. Vi vare efterhaanden blevne en hel Flok, der toge ud at møde ham. Det var yndige Toure. Vi kom ofte ud til Landbohøjskolens Annekshave »Forsthaven« ved Charlottenlund med dens herlige Plantning af allehaande Træer. Den var Faders Stolthed, den elskede han, og med

Fryd viste han de smukke Træer frem. Vi holdt Maaltid i det Fri eller i det lille Hus ved Indgangen til Haven, hvor Opsynsmanden boede, og hvor der var en Sal til de Overordnedes Afbenyttelse. Bagefter gik vi i Skoven ved Slottet eller sade og saa paa det blaa Hav; Fader istemmede »Dejlige Øresund« eller en anden Sang, og alle sang med. Fra omkring 1880 gjorde vi en aarlig »Grisetour«. Fader var jo altid tidlig paa Benene og vilde gjerne have os til det samme. Da vi helst vilde blive i de varme Dyner, indrettede han en »Vækkerforening« i Lighed med den, de havde havt paa Regensen i hans unge Dage. Selv var han Overvækker, gik taalmodigt op ad Trappen (alle Sovekamrene var ovenpaa) for at kalde paa den, der havde Uge til at vække de andre. Kom denne alligevel for sent op, eller vare de andre ikke ude af Fjerene til et bestemt Klokkeslet, maatte Synderne give Mulkt til en Gris. For det saaledes indkomne gjordes der da Skovtour om Eftersommeren. Den varede for det meste hele Dagen, og gik til forskellige, fjernere, kjønne Egne. Vi gik tit meget langt, efter at vi havde kjørt paa Jernbane, Fader var ufortrøden, hverken Moder eller vi andre kvindelige Medlemmer kunde holde ud som han.

I Sommerferien rejste vi næsten altid bort. Nogle Gange gjorde Fader Udenlandsrejser, f. Ex. 1874 til Norditalien, men mest drog han dog om i Fædrelandet, i en Del Aar for at maale store Træer (med Understøttelse fra det kgl. Landhusholdningsselskab); han udgav et Værk derom og kom paa disse Rejser i Berøring med mangfoldige Mennesker, Det var ligefra vi var Smaa en stor Fornøjelse for os at høre ham fortælle om sine Oplevelser paa Rejser. Moder holdt mest af at nyde Ferien i Ro paa eet Sted; vi besøgte ofte nære Slægtninge og har Minder om mange dejlige Sommerferier. Til Gjengjæld kom saa Familien paa andre Tider og besøgte os; vi mindes en hel Mængde, der har gjæstet os, alle hyggelige og fornøjelige, men ofte med et ret ejendommeligt Væsen hver paa sin Maade. Østkammeret, hvorfra der strax, da, vi flyttede ind, var den skjønneste Udsigt over Byens Taarne (som senere skjultes af mange høje Bygninger), var Gjæstekammer, og det var en Glæde, naar nogen var der. Jævnligt kom f. Ex. Faster MINE (som havde været forlovet i 17 Aar med Landmaaler SAABY, der døde efter et Aars Ægteskab). Hun var bange for at sejle og kom derfor gjerne nogle

Dage senere, end hun havde meldt sig, fordi hun havde »set Vejret an«, men naar hun saa var der, var hun uforlignelig morsom. Der var den mageløs begavede og kloge FASTER GUSTA og den hyggelige Farmoder. Fra hendes Besøg skriver sig bl. a. følgende lille Scene: Farmoder gik ude i Haven med INGRID, som var en lille En paa 4—5 Aar. Da de havde vandret noget omkring, fik Farmoder Lyst til at gjøre lidt Gavn og rive Gangene efter gammel Skik hjemmefra. Hun bad saa INGRID om at hente sig en Rive. INGRID var strax parat og kom løbende med Riven; da hun havde faaet den afleveret, løb hun ind til Moder og sagde triumpherende: »Nu gaar hun saa godt og river dernede.« Der var den kjære Moster HANNA; hun havde fra først af været lange Ophold, ofte paa $\frac{1}{2}$ Aar hos os, men da Moster BOTHILDE var død, blev hun til Stadighed hos hendes Mand og Børn og kom kun mindre Besøg hos os. FASTER THRINE kom ogsaa ofte med en og anden af sine Børn og senere hen var JOHANNE og JAKOB LANGE vore aarlige Stamgjæster.

I Julen var det den mest stille Tid for os, da alle vore nærmeste Slægtninge boede i Provinserne, og vi ikke rejste ud. Selve Juleaften var saa vidunderlig dejlig. Vi var nu ikke saa faa: Vi selv med CAROLINE og Pigen var 11, og i et Par Aar kom THOR LANGES yngre Brødre, da begge deres Forældre vare døde. Et Aar var KRAGHS Børn hos os og en anden Gang HORNEMANN'S. Det var saa yndigt først at gaa i Frederiksberg Kirke med Fader og Moder og bagefter at sidde i den mørke Dagligstue, medens Fader pyntede Træet, som han selv havde kjøbt og sat Voxlys paa; han brød Stykker af en Voxstabel og gjorde dem bløde i den ene Ende for at de lettere kunde sættes fast; først sent fik vi almindelige Julelys. Inde i Dagligstuen sang vi imidlertid hos Moder: »Det kimer nu til Julefest« og »Julen har bragt velsignet Bud« e. a. Naar Fader saa aabnede Døren, straaledede det yndige Træ fra øverst til nederst med Lys, som spejlede sig i Messingmaskinen paa Bordskabet, i det store Vindue, hvor der ikke maatte rulles ned den Aften, og i Moders straalende Øjne. Saa toge vi hverandre i Hænderne, gik rundt om Træet og sang »Et Barn er født i Bethlehem«, medens Julens og Hjemmets Fred dalede ned over os. Saaledes holdt vi Jul mange, mange Gange. Naar vi havde sunget og set os mætte paa Træet, bleve Lysene slukkede, hver fik en Tallerken med Æbler, Nødder, brune Kager, Rosiner og Mandler, som Moder havde fyldt

og lagt vore Navne paa, saa vi selv kunde finde dem. Fader uddelte Gaverne; det store Bord var skudt hen i en Krog, midt paa stod tændte Lys, og det bugnede af Gaver fra alle til alle, tit ganske smaa Ting, men givet og modtaget med Kjærlighed. Naar det var færdigt (Fader havde ofte skrevet Rim til sine Gaver, hvad der gjorde umaadelig Lykke), gik vi ind i Dagligstuen, Fader læste Juleevangeliet for os, og Moder spillede til nogle Julepsalmer. I de senere Aar læste vi Breve og Julekort, alt som saadanne Hilsener bleve mere og mere almindelige. I gamle Dage fik vi Pakker fra udenbys Slægtninge, men de kom tit henad Nytaar, og i den fra Farmoder og Fastrene var uvægerligt noget gaaet itu. Gode Sager, som de ikke kunde sende nok af i deres overstrømmende Kjærlighed, flød imellem hverandre (f. Ex. Morbærsyltetøj og »møske« Æbler), men havde dog ikke altid naaet at ødelægge Faster GUSTAS sindrigt udtænkte og fint indrettede Smaating eller Farmoders strikkede Sager og Faster MINES Silketørklæder.

Fader og Moder var saa ømme og omhyggelige, naar vi vare syge; undertiden vare vi nærved at synes, at det var for meget, især Ængstelsen for, at vi skulde blive syge eller blot forkølede. Men var der noget paa Færde, var Moder den bedste Sygeplejerske, man kunde tænke sig. — Naar der var Sygdom, boede og byggede hun ovenpaa i Sovekamrene. Vi flyttede flere Gange om, Pige kamret var vist det eneste, der blev ved at være, hvad det var, saalænge vi havde hele Huset. Fra Stuerne gik man ad Hovedtrappen op til 1ste Sal. Midt paa Trappen var der en Afsats, hvor der højt oppe i Muren sad et rundt Vindue med forskjelligfarvede Ruder; at se Aftensolen skinne derigjennem og farve alt broget, var et saare skjønt Syn. Lige over Trappen laa Sydkammeret, hvor der først var Børnekammer, siden blev der holdt Skole; i de sidste Aar før Faders Død laa han og Moder derinde. Dér stod det brune Bord og den lange Sækkelærreds Sofa.

Udenfor Sydkammerdøren gik Trappen temmelig brat ned til Stueetagen. Dér stod en Dag et ungt Menneske, vi havde som Kostgænger den første Sommer, vi boede paa Thorvaldsensvej. Han legede med JONATHAN, som var knap 3 Aar. Pludselig trimlede Barnet ned ad alle Trinene og gav sig til at brøle. Moder kom styrtende til, men Fyren sagde ganske rolig: »Jeg

troede sgu, Drengen havde slaaet sig ihjel,« og lod Moder samle Barnet op. Deroppe holdt CAROLINE ellers Vagt over de Smaa; ingen forstod som hun »Sydkammersnak« som en af Børnene kaldte det (Børnesprog). Derfra var Udsigt til Vejen og »Gart-

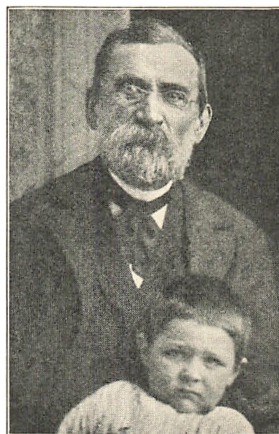
PROF. JOHAN LANGE.

Efter Krøyers Maleri: En Mødeaften i Videnskabernes Selskab.

nermandens Mark« samt det store Plankeværk, der skilte LEMCKES Have fra Vejen. Denne havde tidligere tilhørt »Kattefruen«, Fru WILSTER, Dyrebeskyttelsesforeningens Moder, og der gik Sagn om, at hun i Haven havde havt et Hus for 80 Katte, til hvilke der hver Dag købtes Fisk og Mælk i store Maader.

Ved Vinduet sad Moder tit for at lappe og stoppe; med det

samme kunde hun saa rart have Udsigt til Vejen og Indkjørselen, hvor Børnene legede alle mulige Lege: Fra Væg til Væg, spille Pind, trille med Tøndebaand, spille Paradis osv. I de Aar, hun og Fader havde Sovekammer i Nordkammeret, foregik Lappingen der, og hun kaldte det da, at hun var paa »Lappetoriet«. For Enden af en lang Gang med faste Skabe (for Erindringen staar Moder lyslevende og tager Dækketøj frem dér) var et lille Vindue, som stod aabent Dag og Nat, og hvor igjennem en ikke for stor Person kunde krybe ud paa Verandataget. Moder var henrykt over dette lille Vindue, som gav

JOHAN LANGE OG HUSTRU MED BØRNEBØRN.

frisk Luft paa Gangen — frisk Luft var Moder alle Dage saa ivrig for.

Fader var ofte syg, han havde lige fra sin Ungdom tit havt svære Sygdomme, og ligget længe ad Gangen: Bronchitis, Mavebetændelse og gastrisk Feber. Naar han var i Sengen, veg Moder næppe fra Sygestuen, men fandt altid paa saa mange Smaating, der kunde lindre ham, og hendes udtryksfulde og letbevægelige Ansigt sagde øjeblikkelig uden Ord, hvordan han havde det, saa selv Overlæge, Dr. HOLSTEIN kunde se det strax, naar han kom ind. Denne havde efterhaanden faaet saa stor Tillid til Moders Dømmekraft og vidste, hvor vant hun var til at passe Fader, at han for det meste var tilfreds med, hvad hun havde gjort og raadførte sig med hende om, hvad der var det bedste. I Vinteren 1879—80 havde Fader længe været syg.

Da den botaniske Forening hen i Foraaret holdt fyrretyveaars Jubilæum, kom der en Deputation til Fader, som var dens mangeaarige Formand og en af Stifterne, med en Adresse og en Pengegave, der skulde bruges til en Kurrejse. Han valgte strax, at den skulde gaa til Norge, og at Moder skulde rejse med. Det var første og eneste Gang, hun var udenlands, men de havde ogsaa stor Glæde af Rejsen; thi foruden at ligge 6 Uger ved Modums Bad vare de en prægtig Tour i Valders og saa rigtig Norges Herlighed, som de fortalte levende om, da de kom hjem. I Breve havde de ogsaa skildret Touren frisk og kjønt.

I 1881 havde Fader og Moder Sølvbryllup; det var en kjøn Fest i den lyseste Skjærsommer. Vi havde bundet lange Guirlander til at pynte med, og Venner sendte Hilsener og Gaver.

5 Aar efter havde AGNETE Bryllup med JOAKIM SKOVGAARD, det var en dejlig Fest. De bleve viede i Vartov Kirke, og Gildet stod hjemme, hvor der var lavet et hesteskoformet Bord, saa der kunde rummes 40 Personer, der var bl. a. flere af JOAKIMS Venner: f. Ex. ZAHRTMANN, VIGGO PEDERSEN, KABELL osv. De Nygifte rejste til Italien, men dernede blev AGNETE meget syg. Fader og Moder vare umaadelig bekymrede, og vi imødesaa med Spænding de mange Breve og Telegrammer. Men hun kom sig, Gud være lovet! og de vendte hjem Aaret efter og bosatte sig i den Villa i Rosenvænget, der var bygget over 20 Aar før af den ældre Professor SKOVGAARD, og hvor JOAKIM SK. havde boet hele sin Opvæxt. Der kom snart mange Børn, og det var saa fornøjeligt at besøge dem derude i det dejlige Hjem. Moder »benede« derud hvert Øjeblik, kjørte saa godt som aldrig og var slet ikke bange for den lange Vej. Det var ogsaa en stor Glæde, naar Familien kom paa Besøg hos os.

I 1893 tog Fader sin Afsked fra Landbohøjskolen; han havde da været Lærer dør i omtrent 40 Aar og holdt Forelæsninger for en stor Mængde vordende Landmænd, Skovbrugere, Dyr-læger, Landinspecteurer og Gartnere. Hans Elever vare spredte Landet over, men naar man traf dem, talte de stedse med Kjærlighed om ham og mindedes hans Forelæsninger, der altid vare klare og livlige. Efter at han havde taget sin Afsked, blev han udnævnt til Cmd. af Dbrg.

Samme Aar om Sommeren havde vi 25 Aars Jubilæum for

vor Indflytning i Huset, og vi holdt et kjønt og fornøjeligt Gilde.

Det var Faders og Moders store Fryd at holde Fester hjemme, og af dem havde vi ikke saa faa. I 1896 fejrede de deres 40 Aars Bryllupsdag (som vi fandt paa at kalde »Perlebryllup«). Guldbrylluppet ventede Fader ikke at naa, da han nu var 78. Det var en saare fornøjelig Fest, Slægt og Venner vare samlede, vi sang, og der blev holdt mange Taler ved Bordet. Hvor var det en Glæde at høre Faders varme Stemme og se Moders milde Øjne. Følgende Kantate, som THORA havde skrevet, blev sunget:

TREDIE JULI 1896.

TERZET.

Hvor Bøgens Stammer rankest skyder op,
Hvor lys og frisk hver Vaardag hvælves Bøgens grønne Kroner,
De mødtes i Livets lyse, unge Vaar,
Hvad Ord de talte sødt hen over Sorø Søen toner.

KANON.

::: Kjender I den gamle Mølle? :::	::: Solen daler :::
Hist ved Østervolden	Møllen maler,
Laa den hel og holden	Tiden gaar
::: malte Mel :::	Nye Aar.
	Sang de før Duetter,
	Synges nu Kvartetter
::: Møllens Vinger :::	::: Højt i Chor :::
muntert svinger.	Lange Unger,
Parret kom,	Unge Langer
saa sig om.	::: Maa ha' Plads :::
Her vi vist maa bygge,	Kvisten er for lille
Møllen maler Lykke	Ungerne for vilde
::: manglefold :::	::: Vi maa væk :::
	Herlig Have,
::: Op paa Kvisten :::	Rode, grave
Højt mod Sky	frugtbar Jord,
Lunt i Ly	Blomsterflor,
Mageligt de bo nu,	Alle 7 sig fryder,
Livet for de to nu	Fatter, Mutter nyder
::: Er en Fest :::	::: landligt Liv :::

TERZET.

Solens Straaler smile,
Fylde alt med Lyst!
Vaar og Sommer skride,
Under Kaar saa blide
Gyldnes Eders Høst!

Fader var ualmindelig ungdommelig og aandsfrisk trods sin høje Alder og han fulgte alt med saa levende en Interesse: F. Ex. da AXEL kom hjem fra et toaarigt Studieophold i udenlandske Haver, drøftede han med største Livlighed med ham alle hans Oplevelser og Indtryk fra Rejsen. Nu var Fader jo langt over Støvets Aar, og den Sang: »For Dig, o, Herre, som Dage kun« vilde han saa gjerne have, at vi skulde synge. Og den blev sunget tit, sidste Gang den Dag, han fyldte 80. Nogle Maaneder i Forvejen havde han været meget syg. Det var saa kjønt at høre ham ligge og tale om gamle Dage, om sin første Ungdom, men han blev svagere og svagere. Han troede, at han skulde gaa bort og tog Afsked med os. Han blev dog bedre, om end han vedblivende var svag; han sagde flere Gange: »Fødselsdagen oplever jeg ikke.« Men han kom op af Sengen, endog lidt ned i Stuen, og da Festdagen oprandt, kunde han nyde den i fuldt Maal. Det strømede ind med Hilsener og Blomster fra Venner fjern og nær, og det var en Fornøjelse at se, hvorledes Fader livedes mere og mere op — han havde altid været meget vennekjær —; da saa Stuerne fyldtes med Mennesker, allermest da Afsendinge af Botanikere kom og bragte en Adresse med talrige Underskrifter, som vidnede om den Anerkjendelse og Forstaaelse hos Collegerne, han havde sat saa megen Pris paa, da rejste han sig i sin Kraft, takkede dem og talte til dem med et Liv, saa ingen kunde tænke, at han blot 14 Dage derefter skulde gaa bort. Han havde en uendelig Glæde af at se sig omringet af alle de kjære Venner, nogle af dem havde han ikke set i mange Aar, og af at faa alle de Breve, endog nogle fra Botanikere, der ikke havde faaet underskrevet Adressen; dér vilde de alle være med, ja, selv efter hans Død indtegnede en Enkelt sit Navn for ikke at mangle, hvor de andre bragte den gamle Professor deres Hyldest. Stuen fyldtes med Blomster; fra Botanisk Haves Drivhus kom en mægtig Urtekost af de sjældneste Sager; Fader saa paa hver enkelt, bestemte dem, nævnte dem ved Navn og var meget ivrig for at nogen af os skulde male de mærkeligste. Ogsaa ved Bordet, hvor kun de allernærmeste vare samlede, holdt han Tale; han talte om Moders store Omhu og Kjærlighed og sine lykkelige Alderdomsaar. Bagefter sad han i Lænestolen og talte ivrigt med Svigersønnerne. Stille hørte han paa eller sang selv med i sine kjæreste Psalmer. Hen paa Aftenen sang

han endogsaa Kvartetter sammen med sine Børn. De følgende Dage var han meget optagen af at besvare de mange Breve, han havde faaet. »Mere end tre hver Dag vil jeg dog ikke skrive«, sagde han en Dag, men han naaede at faa takket ikke saa faa af dem, der havde glædet ham, og det var ikke kun nogle faa Ord, tit Breve paa flere Sider. Han skrev ogsaa Navne udenpaa en Piece, han lige havde faaet trykket og nu vilde sende ud: »Om Botanikeren KAMPHØVENER.« Den allersidste egentlige Bog, Fader skrev, var en Afhandling om CRATÆGUS. Den blev udgivet ganske kort før han fyldte 80 Aar.

I Dagene efter Fødselsdagen blev han kraftigere og talte glad med de Venner, der kom for at lykønske ham. Han naaede ogsaa ud i Haven (hvad han selv noterede i sin Ophængningskalender), ud for at hilse paa de første Foraarsblomster. Otte Dage efter skulde der være Folkethingsvalg. »Naar jeg nu prøver at gaa ud idag, saa kan jeg nok naa at komme hen at stemme paa Tirsdag.« Saa ivrig og levende var han. Men det blev saa, at hans Kiste maatte blive staaende i Hjemmet den Dag over, fordi Alle skulde til Valg, og den ikke kunde blive kørt bort. Den 1ste April gik han tidlig til Ro, fordi han følte sig mindre vel. Næste Dag var han meget daarlig. Moder, som ikke veg fra ham, blev oppe Natten efter. Fader sov meget uroligt. Men skjønt han var særdeles ringe Søndag Morgen, var det dog først hen paa Dagen, det mærkedes, at det led mod Enden. Smerterne stilnede af mod Middagstid, og han laa stille hen. Om Eftermiddagen samledes vi om ham, en Psalme blev sunget, Moder bekjendte Troen, og han tog Afsked med os alle. Stille laa Fader endnu et Par Timer; da foldede han sine Hænder. Moder forstod, hvad han vilde, kaldte os sammen, bad Fadervor, som han fulgte helt med i, klar som han var til det sidste. Vi sang: »Alt staar i Guds Faderhaand« og »Christ stod op af Døde«. Da Tonerne af Paaskepsalmen døde hen, drog han sit sidste Suk. Det var Palmesøndag, da Sol gik ned, at han lukkede sine Øjne. »Hjertet kunde ikke arbejde mere«, sagde Lægen, som kom kort efter. — Der laa Fader paa sin Seng, saa bleg og stille med et dejligt Udtryk af forklaret Fred; han blev omgivet af Blomster og tændte Lys. Men hans Sjæl var gaaet ind til sin Herres Glæde, hvor han samler skjønnere Blomster og ser klarere Lys end hernede. Hans Fættersøn sendte følgende Digt til et dansk Blad :

BOTANIKEREN, DR. PHIL. PROFESSOR JOH. LANGE
1818—1898.

1.
Salig Du, som trygt fandt Ro,
Slægtning sidste, største, bedste,
Klar af Aand og stærk i Tro,
Glad for Gud og for Din Næste.

2.
Hjemmet staar til Dig i Gjæld,
Stille Blomstersjæl, som strø'de
Over Landets Grænseskjel
Danmarks Ry med Roser røde.

3.
Hvem der var, hvor Du nu boer,
Der, hvor ingen Sne kan falde
Paa det blanke Blomsterflor
Af Guds rene Helgen alle.

Moskva, April 1898.

THOR LANGE.

Kisten blev om Tirsdagen bragt ned i Stuen; dér laa han dækket af Blomster, og vi vare sidste Gang samlede om ham til Bekjendelse, Bøn og Psalmesang. Det var en stille Uge for os; Jordefærden skulde finde Sted Paaskelørdag, og da myldrede det ind med Blomster fra alle Kanter. Den lille Frederiksberg Kirke, hvor Fader havde holdt saa meget af at komme til Gudstjeneste, blev nu pyntet saa kjønt, og af alle de Kors og Kranse, der blev sendt, dannedes der et Tæppe over Kisten og langt hen ad Gulvet. Kirken var næsten helt fyldt, og Provst GLAHN talte smukke og varmtføjte Ord. Der blev sunget: »Hil Dig, Frelser og Forsoner,« samt »Som Dug paa slagne Enge«, det kunde siges saa sandt: »saa gaar den Sjæl til Hvile, ifærd med sødt at smile, som føler: I sit Ord hos os Vorherre boer.« — Ude paa den venlige, gamle Kirkegaard, hvor Fader for mange Aar siden havde stedt sin første lille Dreng til Jorden, kom hans Kiste nu i Graven, og det var en stor, stor Flok af Venner, der fulgte ham til det Sidste og vare med at synge »Christ stod op af Døde, i Himlen vi ham møde.« Graven dækkedes helt af Kranse, nogle med Indskrifter eller Palmeblade, men ogsaa — allermest efter Fadere Smag — Kranse fra Skoven af friske Foraarsblomster, bundne af kjærlige Hænder. Paa Fadere Grav blev rejst en Mindesten efter Tegning af JOAKIM SKOVGAARD.

Fader var kjendt af mange, og altid villig til at staa enhver bi med Raad og Daad. Og han kjendte hver Egn i Danmark og elskede sit Fædreland, ikke alene Naturen, men Folket. Varm som han var i sin Fædrelandskjærlighed, var det ham en dyb Sorg, naar han saa Ligegyldighed, især overfor Lan-

dets Forsvar. Han fulgte med stor Deltagelse begge Krige, om han end ikke var med i Kampen. Men til det Opbygningsarbejde, der kom i Gang i Danmark, var han med, fuldt med, altid ivrig for det Bedste, for Hedesagen, for Højskolen og meget andet godt; alt hans eget Arbejde gik ud paa at gjøre det jordiske og det himmelske Fædreland Ære.

Fader havde ønsket saa meget, at vi skulde blive boende i vor Villa. — Vi fik det nu ordnet saaledes, at CAROLINE, som stadigt havde besøgt os meget, skulde have et Værelse hos os. Hun glædede sig dertil og naaede at flytte hen og indrette sig hyggeligt. Men kort Tid efter blev hun syg og døde i Løbet af faa Dage. Vi vare saa bedrøvede over at miste vor kjære gamle »Karo«, som vi plejede at kalde hende. Hun var et ualminde ligt yndigt Menneske, som vi alle holdt meget af; hun havde jo trofast vogtet os saa længe, vi kunde huske tilbage. Men godt var det, at hun naaede at flytte hen til os, saa hun kunde dø blandt sine Venner.

Allerede medens Fader levede, havde JONATHAN havt Bryllup med INGEBORG HORNEMAN (1895). De kom til at bo ude paa Frederiksvej lige ved Frederiksberg Have, og det var dejligt at have dem saa nær, at vi jævnligt kunde komme sammen med dem. INGRID var bleven forlovet med HANS SCHMIDT, og de havde Bryllup i Slutningen af Aar 1900. — Da vi saadan efterhaanden vare blevne færre og færre i Hjemmet, saa at vi ikke havde Brug for saa megen Plads, besluttede vi at flytte ovenpaa og leje den nederste Etage ud. I flere Aar havde vi nogle Slægtninge boende dér. Selv fik vi indrettet et hyggeligt Hjem paa 1ste Sal, hvor der var lyst og dejligt med Sydsol i Daglig- og Spisestuen.

Moder var næsten hver Dag paa Besøg i Rosenvænget, og da AXEL var bleven Botanisk Gartner, gik hun ogsaa ofte ind til Botanisk Have. I de sidste Aar kom hun næsten daglig til den ældste Datter, som boede paa Sveasvej, ja hun drev det af og til saa vidt, at hun kom alle tre Steder paa een Dag. Lettilbens var hun og ivrig for at se til sine Kjære. Hvor hun kom, var der Glæde over hendes Besøg; hun slog sig godt til Ro og havde altid saa meget at fortælle: Alt, hvad hun selv havde oplevet, og hvad hver især af Børnene og Børnebørnene havde oplevet. Disse fik hun efterhaanden mange af: 19

inden hun døde, den sidste opkaldt efter Fader, hvad der var hende en stor Glæde. Alle Børnebørnene omfattede hun med den største Kjærlighed, hun glemte f. Ex. aldrig nogen Fødselsdag. Hun var tit i Besøg hos INGRID og HANS, som boede paa Vallekilde og senere paa Falster; ligeledes i Ribe, hvor Familien fra Frederiksvej var flyttet hen, begge Steder slog hun sig altid godt til Ro og var en kjær Gjæst.

Den 12te Juli 1905 var en yndig Dag. Da fyldte Moder 70. Hendes elskede Søn fra Ribe, som ellers aldrig var mere end een Dag i Kjøbenhavn (Nætterne brugtes til Rejsen, for Skolen vilde han ikke forsømme) opholdt sig den Sommer i Byen med sin Familie. Vi vare ikke saa faa samlede, og der blev talt mange kjønne Ord, Moders Øjne straaledede, og gode Sange bleve sungne, baade kjendte Psalmer og en Sang, JOAKIM SKOVGAARD havde lavet til hende ved denne Lejlighed, en Sang, der giver det dejligste Billede af Moder:

1.

ELINE LANGE, du Moder sød
Du bedste Moder for dine Kjære,
Du haver Glæder omkring dig strød',
Vi vil saa gjerne hos Moder være;
For du kan samle og du kan pleje,
Og alt det bedste du har i Eje,
Du bedste Moer!
En Samling stor!

3.

Og hvor du bener i Vest og Øst,
Du lader funkke for vore Blikke
Saa et, saa andet af rige Høst,
Af Blomsterkransen du glemmer ikke
Det allermindste, men du fortæller
Og breder ud dine Varer fine
Til Glæde stor,
Du bedste Moer!

2.

Du samled' sammen, til du blev graa
Paa mer end Perler og ædle Stene,
Paa Smil og Taarer fra dine Smaa
At sætte ind i dit dyre, rene
Guldhjertegjemme, for ømt at pleje
Og ej at glemme, men evig eje
Din Samling stor,
Du bedste Moer!

4.

Du haver prøvet til denne Vaar
Af Regn og Solskin en dygtig Mængde.
Halvfjerdsindstve er Støvets Aar,
Dog ingen kjender Guds Naades Længde.
Og Hjertet danser dig ungt i Livet,
Dig Unge kranser, for Du har givet
Af Guldskat stor,
Du kjære Moer!

5.

Du og har givet din store Del
Til Skattesamlingen hist bag Skyen,
Hvor vi skal samles, om Gud det vil,
Da bliver Gammen i Himmelbyen
For dem, der længtes, at Livets Gaade
Skal løses kjærligt af Gud i Naade,
Til Jubel stor,
Du gamle Moer!

FRA HAVEN VED BOLIGEN PAA THORVALDSENSVEJ.

Nu havde Hus og Grund i snart 40 Aar været i vor Eje. Haven var voxet stærkt og var meget skyggefuld og frodig. Moder var meget dernede og der var saa yndigt at komme. Men efterhaanden blev der bygget store Huse overfor og ved Siden af, mindre og mindre landligt blev der, og Huset laa tilsidst helt indeklemmt. Da der saa kom et godt Tilbud paa Grunden, raadede kloge Folk os til at sælge, og Moder besluttede saa at bryde op. Det var en haard Beslutning, men da det var bestemt, tog Moder med godt Mod fat paa alle Forberedelser til Flytningen. Vi fandt en hyggelig Lejlighed og begyndte saa smaat paa Indflytningen dér. Moder var meget ivrig for at

faa tegnet og malet Billeder fra Huset og Haven; alle tegnende Elementer i den nærmeste Familie blev sat i Arbejde, og hun fik ogsaa samlet flere smaa kjønne Billeder derfra. De skulde minde hende om det kjære Hus, hvor hun havde boet i 38 Aar, og som nu skulde gaa ud af Sagaen. Men Minderne om Thorvaldsensvej-Hjemmet havde vi i os selv, og de kunde ikke forsvinde, om end Hus og Have jævnedes med Jorden.

I den ny Lejlighed paa Ørstedesvej boede saa Moder sine sidste Aar sammen med de to yngste Døtre. Lejligheden var kjøn og bekvem, og de søgte at ordne alt, saa det lignede det gamle Hjem. Hyggeligt og fornøjeligt havde de det. Af og til samlede hun Slægten; der var jo nu saa mange, at de maatte deles, for der var ikke Plads til dem alle paa en Gang. Vi havde yndige Juleaftener og andre Aftener og Dage deroppe!

Ved Juletid 1907 laa Moder syg i nogen Tid, men lidt ind i det ny Aar kom hun sig godt, saa at hun igjen kunde gaa sine Toure til Rosenvænget og Botanisk Have, som hun havde længtes efter, mens hun laa i Sengen. — Hun var altid saa lykkelig over alle sine flinke Børnebørn. Hun kunde sidde med et straalende Ansigt og tale om, hvor stor en Lykke det var at have saa mange gode Børn og Børnebørn. Altid havde hun dem i Tankerne; var der lidt i Vejen, Forkjølelse e. l. med en og anden af dem, var hun meget optaget deraf. Og man kunde gjerne se det paa hendes udtryksfulde Ansigt. Hændte det en Aften, at hun var alene hjemme, stillede hun ofte nogle Billeder af Børnebørnene op foran sig for ligesom at være sammen med dem. Dageni gjennem var Moder altid ivrig beskjæftiget enten med Brevskrivning, Haandarbejde eller husligt Arbejde. I flere Aar lavede hun Middagsmaden; det morede hende at finde paa forskellige smaa Retter, mest af Grøntsager og Frugt, som hun satte megen Pris paa. Vi bad hende tit om at skrive en Kogebog over disse morsomt opfundne Sammensætninger, men det blev kun til smaa Opskrifter til Slægt og Venner. Moders Haandarbejder var ogsaa meget morsomme og ejendommelige. Støveklude med broget Garn strikket ind som Decoration, Tæpper og Schawler af mange forskellige Farver Garn strikket af, hvad hun havde liggende, nyt og gammelt. En Tid morede det hende at strikke Tæpper og Tørklæder til hendes »fattige Køner«, noget som de altid bleve meget glade for. En Gang kom

en Dame ved Døren og spurgte, om det var her, der boede en Kone, som strikkede. Det kunde jo ikke nægtes, men Damen blev noget slukøret, da hun ikke kunde bestille Arbejde hos denne »Kone«. Moder havde aldrig holdt af at give Penge

ELINE LANGE MED TO AF BØRNEBØRNENE.

til Tiggere ved Dørene, men hun kunde ogsaa daarligt faa over Hjertet at sige nej. Saa fandt hun paa at kjøbe en Forsyning Æbler og give dem, der bad om Almisse, et Par Stykker. Det gjorde altid Lykke, og Moder var saa glad ved det Paafund; hun sagde engang: »Hvis de trænger til at drikke, kan det jo være, at saadan et Æble slukker Tørsten for en Tid, saa de i det mindste ikke strax farer løs paa Brændevinen. (Hun brugte

ogsaa ofte Æbler som Drikkepenge til Bude, der kom med Varer).

I Foraaret 1910 følte Moder sig lidt svag, hun blev træt af at gaa, kunde ikke taale sine lange daglige Toure og havde i det hele færre Kræfter end før. I Midten af Maj Maaned maatte hun gaa til Sengs; hun havde faaet et let Anfald af Apoplexi. Hendes venstre Haand lammedes lidt, og hun maatte holde Sengen i en Maanedstid. Da hun kom op og fik Lov at gaa ud, flyttede hun og Thora ud til SKOVGAARDS (BODIL var paa Vallekilde Højskole), hvor Moder bedre kunde komme til Kræfter ved at sidde i den dejlige Have. Hun spiste styrkende Ting, hvilte sig dagligt og blev efterhaanden ogsaa rask nok til at tage en Sommerferie til Falster. Og lidt efter lidt blev hun, om end langsomt, den Gamle igjen. Det milde, straalende Blik var bleven mattere, men ogsaa det kom tilbage, alt som Kræfterne tiltog, nu end mere forklaret end før. Øjnene blev mere og mere svage, kun kunde slet ikke læse, bedre skrive, og mange var de rare Skrivelser, vi fik fra hende. Hun skrev helst paa Brevkort, og det var utroligt, hvad hun kunde faa til at staa paa saadan en lille Side. Hendes Søstersøn, JAKOB LANGE, skrev saa træffende i et Vers, som han sendte med et smukt Penneskraft, han havde snittet til hende i Form af en Paaske-lillie:

Du, som paa faa centimeter nedskriver en hel Novellette,
Ja, paa et Brevkort kan let vor Families Historie berette,
Du, kjære Moster, som mellem de vidtsprede Hjem fletter et levende Baand,
Du er den rette at give en blomstrende Pen udi Haand.
Modtag da kjærlig den vaarlig oplivende Lillie,
Længe den blomstre i Haand og bringe Bud om god Villie.

En af Moders største Fornøjelser havde altid været at komme hen og høre Taler og Foredrag af betydelige Mænd, bl. a. ved Menighedsmøder i Valgmenigheden. Da Pastor JUNGENSEN havde taget sin Afsked i Februar 1911, var Moder meget ivrig for at komme til det Møde, hvor der skulde vælges en ny Præst. Vi syntes, det maatte være for anstrengende og raadede hende til at opgive det, men hun vilde endelig med og kom da ogsaa derhen. Straalende glad kom hun hjem derfra, Pastor CLAUSEN, som Moder havde ønsket saa meget at faa til Præst, var bleven valgt.

I Vinteren 1911—12 blev hun flinkere og flinkere, og en Dag

først i Marts var hun nok saa frisk og glad med THORA og BODIL henne at se den nye Banegaard. Bagefter fortalte hun mageløs livligt om deres Tour til PETRINE MARGRETE, som hun besøgte, og var helt oprømt. Dagen efter kom hun atter hen paa Sveasvej og talte om, hvordan hun dog skulde bære sig ad, for nu var de bedt ud to Steder til samme Aften, og hun vilde saa gjerne baade til den ene og den anden Familie. Nogle Dage efter kom hun igjen et Besøg paa Sveasvej, og da var hun saa rask som ikke længe; hun vilde endelig gaa ene hjem, hvad hun ellers sjældent fik Lov til. Men da hun kom hjem, kunde det ses, at der var noget ivejen. Hun spiste dog sit Middagsmaaltid, men da hun derefter kom i Seng, indtraadte der en Lammelse i hele venstre Side. Hun mærkede det ikke og vilde op, men der blev sendt Bud efter Lægen, som saa meget alvorligt paa det. Der kom Sygeplejerske, og Moder laa stille hen i 10 Dage. Det var godt, at hun slet ikke følte sig syg, og i de første Dage var klar, talte med de faa, som maatte komme ind til hende, ja, saa godt tilpas var hun, at hun fortalte Sygeplejersken Indholdet af en Bog, der nylig var bleven læst for hende, og som havde interesseret hende meget («Liljenkronas hem» af SELMA LAGERLÖF) og spurgte Doctoren, om hun ikke snart maatte komme ud. Men hun blev svagere og svagere, døsede og drømte — altid om sine Kjære — og da vi Søndag den 17de Marts alle vare samlede om hende, kjendte hun ingen. Doctoren havde forberedt os paa, at det vilde være forbi inden Aften, men først næste Morgen udaandede hun.

Vi har det dejligste Minde om hende og skal se hendes straalende Blik igjen i det store Faderhus! Næste Søndag samledes en stor Skare i Valgmenighedskirken, og Pastor CLAUSEN talte saa kjønt og beaandet, som om han rigtig havde kjendt hende. Et Væld af Kranse, som var sendt fra Slægt og Venner, dækkede Kisten og laa langt ned ad Kirkegulvet, ja, nogle vare hængte op paa Stolestaderne, saa at hele Kirken lignede en Have. JOAKIM SKOVGAARD og hans ældste Sønner havde ordnet det Hele saa smukt. Kirken var fyldt af Venner, og flere af de Psalmer, som Moder havde elsket og sunget tit i Hjemmet, klang saa dejligt. Vi sang: »Som Dug paa slagne Enge« — »Er Livet alt lifligt herneden« — »Stat op, min Sjæl, i Morgengry« — og mens hendes 2 Sønner, 2 Svigersønner og 2 ældste Dattersønner bar Kisten ud af Kirken, sang vi første Vers af »Sov

sødt, Barnlille!« den, der ofte var sunget for hende i de aller-
sidste Dage, hun levede.

Paa Frederiksberg gamle Kirkegaard blev hun sænket i sam-
me Grav som Fader 14 Aar før; og Solen brød saa dejligt frem
over den store Forsamling af Venner, der fulgte, medens vi
sang: »Christ stod op af Døde.« Kranse kom til at dække Gra-
ven, og JOAKIM SKOVGAARDS smukke Mindesmærke blev paany
sat over Graven.

Tak og Pris være vore Forældres Minde!

GRAVSTEN OVER JOHAN LANGE OG HUSTRU.

RETTELSE.

Paa endel Exemplarer angives Jens Langes Billede paa Side 10 at være udført efter en Tegning af Richardt. Denne Oplysning burde være knyttet til Portrætet af Jacob Hornemann Bredsdorff Side 18.